

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

RİTİM İÇERİKLİ MÜZİKSEL UYGULAMALARIN
ORTA VE AĞIR DÜZEY ZİHİNSEL ENGELLİ BİREYLERİN
DAVRANIŞLARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Ünal İMİK

HAZIRLAYAN
Muhammed KARAGÖZ

MALATYA 2019

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK MÜZİĞİ ANABİLİM DALI
TÜRK HALK MÜZİĞİ BİLİM DALI

RİTİM İÇERİKLİ MÜZİKSEL UYGULAMALARIN
ORTA VE AĞIR DÜZEY ZİHİNSEL ENGELLİ BİREYLERİN DAVRANIŞLARI
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muhammed KARAGÖZ

Danışman: Doç. Dr. Ünal İMİK

Malatya-2019

TC
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**RİTİM İÇERİKLİ MÜZİKSEL UYGULAMALARIN
ORTA VE AĞIR DÜZEY ZİHİNSEL ENGELLİ BİREYLERİN
DAVRANIŞLARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMANLAR
Doç. Dr. Ünal İMİK

HAZIRLAYAN
Muhammed KARAGÖZ

Jürimiz 11.07.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda bu yüksek lisans tezini (oybirliği / oy çokluğu) ile başarılı bularak Türk Müziği Anabilim Dalı, Türk Müziği Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul etmiştir.

Jüri Üyeleri (Unvanı Adı Soyadı)

İmzası

1. Doç. Dr. Ünal İMİK (Jüri Başkanı / Danışman).....
2. Dr. Öğretim Üyesi Betül KARAGÖZ DURSUN
3. Dr. Öğretim Üyesi Selin OYAN.....

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/....../..... tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mehmet KUBAT
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Doç. Dr. Ünal İMİK'in danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım **“Ritim İçerikli Müziksel Uygulamaların Orta ve Ağır Düzey Zihinsel Engelli Bireylerin Davranışları Üzerindeki Etkileri”** adlı çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Muhammed KARAGÖZ

ÖNSÖZ

Özelde bireyin, genelde ise toplumun, dünyanın mutluluğu ve huzuru için sanat, oldukça önemlidir. Sanat eğitimi bireye uygun kullanıldığı takdirde, olumlu ortam oluşturmakla birlikte insan davranışları üzerinde de olumlu etkiler bırakabilir.

Sanat eğitiminin bir alt dalı olan müzik eğitimi, günümüz dünyasında birçok amaç için kullanılmakta ve olumlu sonuçlar alınmaktadır. Özellikle dezavantajlı grupların gerek kişisel ve sosyal, gerekse bedensel ve psikomotor gelişimleri üzerinde önemli ve olumlu etkilere sahip olduğu, çeşitli bilimsel çalışmalarla ıspatlanmıştır. Bu bağlamda, ritim içerikli müziksel uygulamaların, orta ve ağır düzeyli zihinsel engelli bireylerin davranışları üzerinde olumlu etkileri olabileceği düşüncesinden hareketle yapılan bu çalışmada, birçok kişinin emeği geçmiştir. Araştırma sürecinde çalışmaya, mesleki deneyim ve görüşlerini paylaşarak katkıda bulunan, sabır ve desteğini esirgemeyen, emeği geçen kişileri burada anmak beni mutlu edecektir.

Lisansüstü eğitimim süresince ilgi ve desteğini esirgemeyen, beni yönlendiren ve deneyimlerini benimle paylaşan, danışmanlığı ile birlikte dostluğunu da esirgemeyen değerli danışman hocam Doç. Dr. Ünal İMİK'e içten teşekkür ederim. Yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve tecrübesini benimle paylaşan, beni akademik anlamda yönlendiren, hocadan çok değerli bir dost kardeş olan değerli hocam Doç. Dr. Sinan HAŞAŞ'a çok teşekkür ederim.

Lisans ve lisansüstü eğitimim boyunca emeği geçen tüm hocalarıma, yardımlarını ve desteklerini esirgemeyen tüm arkadaşlarıma en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca Sosyal Bilimler Enstitüsü akademik ve idari personeline, tezimin daha nitelikli bir şekilde gerçekleştirilmesine katkıda bulunan **İnönü Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimine (BAP)** desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

Tezimin dil ve anlatım açısından niteliğinin artmasında Türkçe dil uzmanı olarak katkısını esirgemeyen kıymetli babam Okutman Nedim KARAGÖZ'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Hayatım boyunca beni her konuda destekleyen, yanımda olan canım anneme ve babama, özel eğitim alanındaki bilgi ve tecrübesiyle tezimin her aşamasına katkı sunan ve her konuda her zaman yanımda olan sevgili eşim Yeşim KARAGÖZ'e, yüksek lisans

eğitimim boyunca tüm çalışmalarıma ve tezime katkıda bulunarak her konuda beni destekleyen değerli kardeşlerim Doğukan DURSUN'a ve Betül KARAGÖZ DURSUN'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Muhammed KARAGÖZ, Malatya, 2019

ÖZET

RİTİM İÇERİKLİ MÜZİKSEL UYGULAMALARIN ORTA VE AĞIR DÜZEY ZİHİNSEL ENGELLİ BİREYLERİN DAVRANIŞLARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

KARAGÖZ, Muhammed

Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Halk Müziği Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ünal İMİK

Temmuz-2019, XVIII+ 89 sayfa

Bu araştırmanın amacı, ritim içerikli müziksel uygulamaların orta ve ağır düzey zihinsel engelli bireylerin davranışları üzerindeki etkilerinin gözlenip değerlendirmesinin yapılmasıdır.

Betimsel nitelik taşıyan bu çalışmada, özel eğitim kurumunda eğitim-öğretime devam eden bir grup öğrenci ile on haftalık bir uygulama yapılmış ve bu uygulama sonucunda elde edilen veriler değerlendirilerek analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda; ritim içerikli müziksel uygulamaların orta ve ağır düzey zihinsel engelli bireylerin fiziksel, psikomotor, sosyal ve bilişsel davranış alanları, uyumsal ve iletişimsel beceri alanları, problem davranış alanları ile müziksel istek ve beceri düzeyleri üzerinde olumlu etkileri olduğu görülmüştür. Elde edilen sonuçlar ışığında çeşitli öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ritim, Müzik Uygulamaları, Zihinsel Engelli.

ABSTRACT

KARAGÖZ, Muhammed

M.S. Inonu University Institute of Social Sciences

Turkish Folk Music Department

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Ünal İMİK

July-2019, XVIII+ 89 pages

The aim of this study is to observe and evaluate the effects of rhythmic musical applications on the behaviors of moderate and severe mentally handicapped individuals.

In this descriptive study, a ten-week practice was conducted with a group of students attending special education institutions and the data obtained as a result of this application were evaluated and analyzed. In the results of working; rhythm-based musical applications have positive effects on the physical, psychomotor, social and cognitive behavioral domains, adaptive and communicative skills domains, problem behavior domains, and musical desire and skill levels of moderate and severe mentally handicapped individuals. In the light of the results, various suggestions were made.

Keywords: Rhythm, Music Applications, Mentally Disabled.

İÇİNDEKİLER

KABUL ONAY SAYFASI	iii
ONUR SÖZÜ.....	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vii
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLOLAR LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xviii

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	2
1.2. Problem Cümlesi.....	2
1.3. Alt Problemler.....	2
1.4. Araştırmanın Amacı	3
1.5. Araştırmanın Önemi.....	3
1.6.Varsayımlar	4
1.7. Sınırlılıklar	4
1.8. Tanımlar	5

İKİNCİ BÖLÜM KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Bilgiler.....	6
2.1.1. Engelli Kavramı	6
2.1.1.1. Zihinsel Engel Durumu	6
2.1.1.2. Zihinsel Engel Kavramı.....	8
2.1.1.3. Zihinsel Engel Düzeyleri	12
2.1.1.4. Zihinsel Engellilerin Sınıflandırılması	14
2.1.1.5. Zihinsel Engelliliğin Nedenleri	19

2.1.1.6. Orta ve Ağır Düzey Zihinsel Engelli Bireylerin Özellikleri	24
2.1.2. Müzik	26
2.1.2.1. Müziği Meydana Getiren Ögeler	26
2.1.2.2. Müziğin Orta ve Ağır Düzey Engelli Bireylerin Yaşamındaki Yeri	27
2.2. İlgili Araştırmalar	32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	35
3.2. Çalışma Grubu	35
3.3. Araştırma Verilerinin Toplanması	42
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	42
3.3.2. Müzik Etkinliklerini Değerlendirme Formu	42
3.3.3. Açık Uçlu Soru Formu	43
3.3.4. Uzman Görüşü Alma Formu	43
3.4. Müziksel Uygulama ve Veri Toplama Süreci	44
3.5. Verilerin Analizi	48

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine Yönelik Bulgular ve Yorum	49
4.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine Yönelik Bulgular ve Yorum	53
4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular ve Yorum	59
4.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular ve Yorum	70
4.5. Araştırmanın Beşinci Alt Problemine Yönelik Bulgular ve Yorum	73

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar	76
5.2. Öneriler	77
KAYNAKLAR	78
EKLER	81

EK 1. Kişisel Bilgi Toplama Formu	81
EK 2. Anket	82
EK 3. Uygulamadan Görüntüler	86

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1. Zihinsel Engelli Çocukların Psikolojik ve Eğitsel Yaklaşımlara Göre Sınıflandırılması	14
Tablo 2.2. Zihinsel Engelin Kendi İçindeki Dağılımı.....	19
Tablo 2.3. Oluşum Zamanına ve Türüne Göre Zihinsel Engel Nedenleri	20
Tablo 3.1. Cinsiyete Ait Yüzde-Frekans Bilgileri	35
Tablo 3.2. Kardeş Sayısına Ait Yüzde-Frekans Bilgileri.....	36
Tablo 3.3. Anne Eğitim Durumunu Gösteren Yüzde-Frekans Bilgileri	37
Tablo 3.4. Baba Eğitim Durumunu Gösteren Yüzde-Frekans Bilgileri.....	38
Tablo 3.5. Anne Meslek Durumunu Gösteren Yüzde-Frekans Bilgileri	39
Tablo 3.6. Baba Meslek Durumunu Gösteren Yüzde-Frekans Bilgileri.....	40
Tablo3.7. Ailelerin Aylık Gelir Durumunu Gösteren Yüzde-Frekans Bilgileri	41
Tablo 3.8. Açık uçlu soru formunda yer alan sorular	43
Tablo 3.9. Araştırmanın müziksel uygulama ve veri toplama süreci.....	45
Tablo 4.1. Uygulama Sonrasında Örneklemen "Kendine Güvenini Ne Ölçüde Geliştirmiştir?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	49
Tablo 4.2. Uygulama Sonrasında "Uygulama Örneklemen "Başarma Hevesini Ne Ölçüde Desteklemiştir?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı.....	50
Tablo 4.3. Uygulama Örneklemen "Derslere Katılma İsteğinde Ne Ölçüde Etkili Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı.....	50
Tablo 4.4. Uygulama Örneklemen "Sosyal Gelişim Uygulamalarına Katılımına Ne Derece Katkı Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı.....	51
Tablo 4.5. Uygulama Örneklemen "Fiziksel Gelişim (Sportif Etkinlik) Uygulamalarına Katılımında Ne Derece Katkı Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı.....	51
Tablo 4.6. Uygulama Örneklemen "Zihinsel Gelişim Uygulamalarına Katılımında Ne Derece Etkili Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	52

Tablo 4.7. Uygulama Örneklemin "Öz Bakımını Yapma İsteğine Ne Derece Katkı Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	52
Tablo 4.8. Uygulama Örneklemin "Grup İçerisindeki Olumlu Davranışlarına Ne Derece Katkı Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı.....	53
Tablo 4.9. Uygulama Örneklemin Sınıf "Kurallarına Uymasına Ne Derece Katkı Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	54
Tablo 4.10. Uygulama Örneklemin "Aile Bireyleri İle İletişim Kurma İsteğinde Ne Derece Etkili Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı.....	54
Tablo 4.11. Uygulama Örneklemin "Okula Gitme İsteğine Hangi Düzeyde Katkı Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	55
Tablo 4.12. Uygulama Örneklemin "Sanatsal Etkinliklerde (Bireysel Ya Da Arkadaşları İle Birlikte) Yer Alma İsteğinde Ne Derece Etkili Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı.....	55
Tablo 4.13. Uygulama Örneklemin "İletişim Becerisi Ve İsteği Kazanmasında Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı.....	56
Tablo 4.14. Uygulama Örneklemin "Söz Dinleme Alışkanlığında Ne Derece Fayda Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	56
Tablo 4.15. Uygulama Örneklemin "Sınıf Ve Okul Kurallarına Uyma Davranışında Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	57
Tablo 4.16. Uygulama Örneklemin "Başkalarının Eşyalarını İzinsiz Alma Ve Kullanma Alışkanlığı Kazanmasında Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı.....	57

Tablo 4.17. Uygulama Örneklemin "Karşı Cins İle Arkadaşlık Kurabilme Durumunda Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	58
Tablo 4.18. Uygulama Örneklemin "Arkadaşları İle İyi Geçinme Durumunda Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı.....	58
Tablo 4.19. Uygulama Örneklemin "İçe Kapanıklık Durumunun Olumlu Yönde Gelişmesin De Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	59
Tablo 4.20. Uygulama Örneklemin "Tepinerek İsteme Davranışının Olumlu Yönde Gelişmesinde Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	60
Tablo 4.21. Uygulama Örneklemin "Yersiz Ağlama Davranışının Olumlu Yönde Gelişmesinde Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	60
Tablo 4.22. Uygulama örneklemin "Kendi kendine anlamsız konuşma davranışının olumlu yönde gelişmesinde ne derece faydalı olmuştur?" sorusuna verilen cevapların yüzde-frekans türünden dağılımı.....	61
Tablo 4.23. Uygulama Örneklemin "Parmak Emme Davranışının Olumlu Yönde Gelişmesinde Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	61
Tablo 4.24. Uygulama Örneklemin "Tırnak Yeme Davranışının Olumlu Yönde Gelişmesinde Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	62
Tablo 4.25. Uygulama Örneklemin "Yeme Bozukluklarının Olumlu Yönde Gelişmesinde Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	62
Tablo 4.26. Uygulama Örneklemin "Altını Islatma Davranışının Olumlu Yönde Gelişmesinde Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	63

Tablo 4.27. Uygulama Örneklemin "İnatçılık Davranışının Olumlu Yönde Gelişmesinde Ne Derece Fayda Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	63
Tablo 4.28. Uygulama Örneklemin "Yoğun Korku Davranışının Olumlu Yönde Gelişmesinde Ne Derece Fayda Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	64
Tablo 4.29. Uygulama Örneklemin "Yoğun Kaygı Davranışının Olumlu Yönde Gelişmesinde Ne Derece Fayda Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	64
Tablo 4.30. Uygulama Örneklemin "Öfke Nöbetleri Davranışının Olumlu Yönde Gelişmesine Ne Derece Fayda Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	65
Tablo 4.31. Uygulama Örneklemin "Bağırma Çığlık Atma Davranışının Olumlu Yönde Gelişmesinde Ne Derece Fayda Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	65
Tablo 4.32. Uygulama Örneklemin "Kendine Zarar Verme Davranışında Ne Derece Azalma Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı.....	66
Tablo 4.33. Uygulama Örneklemin "Hırçınlık Yapma Alışkanlığında Ne Derece Fayda Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	66
Tablo 4.34. Uygulama Örneklemin "Küsme Alışkanlığında Ne Derece Fayda Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	67
Tablo 4.35. Uygulama Örneklemin "Şikâyet Etme Alışkanlığını Terk Etmesinde Ne Derece Fayda Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	67
Tablo 4.36. Uygulama Örneklemin "Kötü Söz Söyleme Alışkanlığını Terk Etmesinde Ne Derece Fayda Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	68

Tablo 4.37. Uygulama Örneklemin "Tükürme Alışkanlığını Terk Etmesinde Ne Derece Fayda Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı.....	68
Tablo 4.38. Uygulama Örneklemin "Yerinde Sallanma Alışkanlığını Terk Etmesinde Ne Derece Fayda Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	69
Tablo 4.39. Uygulama Örneklemin "Arkadaşlarına Vurma Alışkanlığını Terk Etmesinde Ne Derece Fayda Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	69
Tablo 4.40. Uygulama Örneklemin "Müzik Dinlemekten Zevk Alma Hissi Kazanmasında Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	70
Tablo 4.41. Uygulama Örneklemin "Müzik Aleti Çalma İsteği Kazanmasında Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı.....	71
Tablo 4.42. Uygulama Örneklemin "Şarkı Söyleme İsteğinin Artmasında Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı.....	71
Tablo 4.43. Uygulama Örneklemin "Müziksel Aktivitelere Katılma İsteğinin Artmasında Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	72
Tablo 4.44. Uygulama Örneklemin "Ev Ortamında Müzik Yapma İsteğinin Artmasında Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı	72

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Zekâ Bölümü Puanlarının Kuramsal Dağılımı	10
Şekil 2.2. Hidrosefali (sulu kafalılık)	22
Şekil 2.3. Mikrocefali	22
Şekil 2.4. Down Sendromunun Görünüş Özellikleri	23
Şekil 3.1. Cinsiyete Ait Frekans Grafiği.....	36
Şekil 3.2. Kardeş Sayısına Ait Frekans Grafiği.....	37
Şekil 3.3. Anne Eğitim Durumunu Gösteren Frekans Grafiği	38
Şekil 3.4. Baba Eğitim Durumunu Gösteren Frekans Grafiği	39
Şekil 3.5. Anne Meslek Durumunu Gösteren Frekans Grafiği.....	40
Şekil 3.6. Baba Meslek Durumunu Gösteren Frekans Grafiği	41
Şekil 3.7. Ailelerin Aylık Gelir Durumunu Gösteren Frekans Grafiği	42

KISALTMALAR LİSTESİ

f : Frekans

% : Yüzde

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde; problem durumu, araştırmanın önemi, problem cümlesi, alt problemler, sayıtlılar, sınırlılıklar, tanımlar ve kısaltmalar yer almaktadır.

Günümüz dünyasında müzik her ortamda ve durumda kullanılabilen en önemli ve etkili araçlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplum ihtiyaçları göz önünde bulundurulduğunda, insanlar arasında ortak bir dil ve iletişim aracı olarak kullanılmakla birlikte, kişilerin kendini ifade etmesine ve sosyalleşmesine imkân sunan eğlence, eğitim, terapi, rahatlama, ağlama gibi çeşitli duygu durumlarında önemli ve etkili bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Müzik, insanda duyguları açığa çıkaran, kişinin sosyalleşmesine yardımcı olan, bazen eğlence aracı olarak kullanılırken, bazen zekâyı kuvvetlendirmek için, bazen de insan davranışlarını kontrol altına almak için kullanılmıştır. Yapılan çalışmalar ışığında müziğin özellikle sayısal zekâ üzerinde olumlu etkileri olduğu, ayrıca engelli bireyler üzerinde özellikle ritim çalışmalarını kapsayan müzik uygulamalarının olumlu sonuçları olduğu bilinmektedir.

Müziğin hastalıklarda kullanımı hem ülkemizde hem de dünyada giderek yaygınlaşmaktadır. Müzik, hastalıklara yardımcı olan ve günümüzdeki kullanımı ile tamamlayıcı olarak kullanılan etkili bir araçtır. Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp uygulamaları içerisinde yerini almıştır.

Dünyada, engelli bireylerin sayısı her geçen gün artış göstermektedir. Bu nedenle eğitim programları hazırlanırken pek fazla dikkate alınmayan bu durumun göz önünde bulundurulması ve gerek kaynaştırma sınıflarında gerekse engelli okullarında, engelli bireylerin hayattan zevk almaları, hayata hazırlanmaları ve sosyalleşmelerine imkân sunacak etkinliklere yer verilmesi, bu bireylerin tüm gelişim alanlarına katkıda bulunacaktır. Buradan hareketle, Ritim İçerikli Müziksel Uygulamaların Orta ve Ağır Düzey Zihinsel Engelli Bireylerin Davranışları Üzerindeki Etkilerinin belirlenmesini amaçlayan bu çalışma, aynı zamanda toplumsal güven ortamının oluşmasına ve engelli bireylerin kendilerini ifade etmelerine olanak sağlayarak müziğin insan hayatında önemli ve etkili bir araç olduğunu göstermeyi hedeflemektedir.

“Ritim İçerikli Müziksel Uygulamaların Orta ve Ağır Düzey Zihinsel Engelli Bireylerin Davranışları Üzerindeki Etkileri” başlıklı bu çalışma ile müzik uygulamaları ile engelli bireylere ne ölçüde fayda sağlanabileceği ve bu uygulamaların bu bireyler üzerindeki etkilerinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

1.1. Problem Durumu

Engelli bireyler uygun ortam sağlandığında hayata kazandırılabilir. Gerek fiziksel gerekse ruhsal gelişime olumlu etkileri olduğu; ancak bu alanda yapılan çalışmaların henüz yeterli olmadığı düşüncesi, bu çalışmanın yapılma sebeplerinden biri olmuştur.

Son yıllarda, engellilerde müzik konularını ele alan çalışmalar yapılmasına rağmen, konuyla ilgili literatür incelendiğinde, **Ritim İçerikli Müziksel Uygulamaların Orta ve Ağır Düzey Zihinsel Engelli Bireylerin Davranışları Üzerindeki Etkilerini** ele alan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Türkiye’de yapılmış olan müzik eğitimi ile ilgili akademik çalışmalar incelendiğinde; gerek genel müzik eğitimi alanında gerek mesleki müzik eğitimi alanında, gerekse de özengen müzik eğitimi alanında bu çalışmaların az olması göz önüne alındığında, bu çalışmanın; özel eğitime, sanat eğitime, müzik eğitime, Tıp alanına ve bu alanda çalışma yapacak olan araştırmacılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu doğrultuda, yapılması plânlanan araştırmanın ana problemi ve alt problemleri aşağıda belirtilmiştir.

1.2. Problem Cümlesi

Araştırmanın ana problemi; “Ritim İçerikli Müziksel Uygulamaların Orta ve Ağır Düzey Zihinsel Engelli Bireylerin Davranışları Üzerindeki Etkileri Nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu ana problemle birlikte alt problemler şöyle sıralanmıştır:

1.3. Alt Problemler

Araştırma kapsamında ele alınan alt problemler şu şekilde belirlenmiştir:

1. Ritim içerikli müzik uygulamalarının, orta ve ağır düzey zihinsel engelli bireylerin fiziksel, psikomotor, sosyal ve bilişsel davranış alanları üzerindeki etkileri nelerdir?
2. Ritim içerikli müzik uygulamalarının, orta ve ağır düzey zihinsel engelli bireylerin uyumsal ve iletişimsel beceri alanları üzerindeki etkileri nelerdir?

3. Ritim içerikli müzik uygulamalarının, orta ve ağır düzey zihinsel engelli bireylerin problem davranış alanları üzerindeki etkileri nelerdir?
4. Ritim içerikli müzik uygulamalarının, orta ve ağır düzey zihinsel engelli bireylerin müziksel istek ve beceri düzeyleri üzerindeki etkileri nelerdir?
5. Yapılan etkinlik sonrasında aşağıda belirtilen maddeler kapsamında, öğretmenlerin öğrencilerin sınıf içindeki durumlarına yönelik görüşleri nelerdir?
 - a. Sizce yapılan müzik etkinlikleri, çocuğun sınıf içerisindeki davranışlarında ne ölçüde etkili olmuştur?
 - b. Sizce yapılan etkinlikler, çocuğun sosyal gelişimini nasıl etkilemiştir?
 - c. Sizce yapılan etkinlikler, çocuğun dil gelişimini nasıl etkilemiştir?
 - d. Sizce özel eğitimde müzik etkinliklerine ne ölçüde yer verilmelidir?

1.4. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, ritim içerikli müzik uygulamalarının orta ve ileri düzey engelli bireylerin; fiziksel, psikomotor, sosyal ve bilişsel davranış alanları, uyumsal ve iletişimsel beceri alanları, problem davranış alanları ile müziksel istek ve beceri düzeyleri üzerindeki etkilerinin belirlenmesi ve bu alanda yapılacak çalışmalara katkı sunmasıdır.

1.5. Araştırmanın Önemi

Toplumların varlıklarını devam ettirebilmeleri, huzur ve güven ortamı içerisinde sağlıklı bireylerin yetişmesine bağlıdır. Sağlık yönünden olumsuz durum taşıyan bireylerin de bu güven ortamı içerisinde varlık gösterebilmeleri, onları hayata kazandırmakla mümkün olacaktır. Bireyin müdahalesi ve isteği dışında gelişen engel durumu, bireyin kendini toplumdan soyutlamasına neden olmaktadır. Ancak bu durumun her an herkesin başına gelebileceği olağan bir durum olarak kabul edilip, engelli bireylerin yaşam kalitelerinin artırılarak hayata kazandırılması, toplum huzurunun temel noktalarından biridir. Bu nedenle, engelli bireylerin sosyal hayat içindeki konumlarının belirlenmesi, onlara, sosyalleşmelerini sağlayacak ortamlar yaratılmasıyla mümkün olacaktır. Tüm sanatsal etkinliklerle birlikte, özellikle müziksel etkinliklerin engelli bireyler üzerindeki olumlu etkileri, yapılan çalışmalarla ortaya

konmuş bir gerçektir. Özellikle zihinsel engelli bireylerin ritim içerikli etkinlikleri sosyal paylaşımlarda en çok dikkat çeken etkinlikler arasında yer almaktadır. İlgili literatür incelendiğinde engellilerde müzik konusu ile ilgili müzik eğitimi alanında çeşitli bilimsel çalışmalara ulaşılmış ancak, lisansüstü tez çalışması olarak yeterli sayıda çalışmaya rastlanmamıştır. Bu da yapılan çalışmanın alana katkı sağlaması bakımından bir kez daha önemini artırmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın önemi şöyle özetlenebilir:

Bu çalışmanın;

- Engellilerde yapılacak olan müziksel uygulamaların genel özelliklerinin nicelik ve nitelik açısından incelenmesinin, bu alanda yapılacak diğer çalışmalara yön verebileceği,
- Gerek engelli bireylerin, gerekse ailelerinin, müziksel çalışmalar sonucunda gözle görülür gelişmeler olabileceğine dikkat çekilerek, bu uygulamalara gerekli önemin verilerek, bu yönde yapılacak çalışmalara yönelik farkındalık düzeylerinin artırılmasına katkıda bulunabileceği,
- İlgili konuda yapılan akademik çalışmalar taranarak çalışmaya katkı sağlayacak bulguların sınıflandırılması, konu ile ilgili akademik çalışmalara kaynak olabileceği ve katkıda bulunabileceği düşünülmektedir.
- Ayrıca bu alanda daha önce yapılmış bir araştırmaya rastlanmaması, dolayısıyla alanında yapılan ilk çalışma olması bakımından önem taşıdığı düşünülmektedir.

1.6.Varsayımlar

- Araştırma için hazırlanan veri toplama araçlarının yeterli ve güvenilir olduğu,
- Görüşme yapılan kişilerden alınan bilgilerin doğru olduğu,
- Yapılan etkinliklerin araştırmanın amacını gerçekleştirmeyi sağlayacak nitelikte olduğu varsayılmıştır.

1.7. Sınırlılıklar

- 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılında Ali Kuşçu Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi sınıflarında uygulanan ritim içerikli müzik etkinlikleri,

- Araştırmaya katılan Ali Kuşçu Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezinde eğitime devam eden öğrenci, veli ve öğretmenler,
- Araştırma için geliştirilen veri toplama araçları ile sınırlıdır.

1.8. Tanımlar

Müzik: “Duygu, düşünce, tasarım ve izlenimleri, belli bir amaç ve yöntemle, belirli bir güzellik anlayışına göre birleştirilmiş seslerle işleyip anlatan estetik bir bütündür”(Uçan, 1997:10).

Ritim: Belirli ve düzenli hareketlerin, birbirini izleyen gruplar halinde yapılması, duyulması ya da hissedilmesidir (Özkan, 2006).

Zihinsel Engelli: Zihinsel işlevler bakımından ortalamanın iki standart sapma altında farklılık gösteren, buna bağlı olarak kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde eksiklikleri ya da sınırlılıkları olan, bu özellikleri 18 yaşından önceki gelişim döneminde ortaya çıkan ve özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine ihtiyaç duyan birey ifade eder” (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2012).

Orta Düzey Zihinsel Engelli: “Zekâ bölümü puan 35-40 ile 50-55 arasında olan kişilerdir.” (MEB, 2015). Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerindeki sınırlılık nedeniyle temel akademik, günlük yaşam ve iş becerilerinin kazanılmasında özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine yoğun şekilde ihtiyaç duyan bireyi kapsar (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2009).

İleri Düzey Zihinsel Engelli: Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerindeki eksiklikleri nedeniyle öz bakım becerilerinin öğretimi de dâhil olmak üzere yaşam boyu süren, yaşamın her alanında tutarlı ve yoğun özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireyi kapsar (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2009).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Bilgiler

2.1.1. Engelli Kavramı

2.1.1.1. Zihinsel Engel Durumu

Zihinsel engellilik durumunun tam anlaşılabilmesi için zekânın tanımının zihinsel engellilerini özelliklerinin ve nasıl sınıflandırıldığına bilinmesi gerekmektedir (MEB, Çocuk Gelişimi Kitabı, 2015).

Zekâ Nedir? Özellikleri Nelerdir?

Zekâ en basit tanımıyla belli bir grup yeteneklerle soyutlama, öğrenme ve yeni durumlara uyma şeklinde tanımlanabilir (Özsoy, 1998). Bilişsel gelişim ise, doğumdan itibaren dış dünyanın anlamlandırmasını, bilginin kullanılmasını, saklanmasını, depolanmasını, yeniden düzenlenmesini ve değerlendirilmesini sağlayan, bütün zihinsel süreçleri kapsayan bir gelişim alanıdır. Piaget "Bilişsel gelişimi, organizmanın doğumdan ölümüne kadar farklı basamaklardan geçerek düzenli olarak niteliksel bir değişim içine girmesi" olarak tanımlar. Bilişsel gelişim ve zekâ iç içe birbirini destekler niteliktedir. Bilişsel etkinlikler zekâyı desteklerken zekâ düzeyi de bilişsel etkinlikler sonucu çıkan ürünü biçimlendirir. Zekâ, çeşitli biçimlerde tanımlanabilir. Binet zekâyı "İyi akıl yürütme, iyi hüküm verme ve kendi kendini aşma kapasitesi" olarak açıklarken Weshler ise zekâyı, "Bireyin amaçlı davranma, mantıklı düşünme ve çevresiyle ilişkilerinde etkili olma kapasitesinin tümüdür." şeklinde tanımlamıştır (MEB, Çocuk Gelişimi Kitabı, 2015).

Thorndike'de zekâyı üç başlık altında incelemiştir (MEB, Çocuk Gelişimi Kitabı 2015):

1. **Mekanik Zekâ:** Cihaz, alet, makine kullanma,
2. **Sosyal Zekâ:** bireyler arası ilişkiler ve bu ilişkiler çerçevesinde geliştirilen davranışlar, bireyleri anlama,

3. **Soyut Zekâ:** semboller, sayılar, sözcükler ve formüller olarak incelenmiştir. Zekâyı ölçmek için bir takım testler kullanılmaktadır. Bu testler özel olarak geliştirilmiştir. Psikologlar tarafından uygulanarak çocuğa soru denilen uyaranlar verilmekte, bu uyaranlara verilen tepkiler doğrultusunda sorulara verilen cevaplar, tutum ve davranışlar dikkat alınarak puanlama yapılır (Özsoy, 1998).

Zekâ düzeyi çeşitli zekâ testleriyle belirlenmektedir. Ülkemizde kullanılan zekâ testleri “Ankara Gelişim Tarama Envanteri” ve “Weschler Çocuklar İçin Zekâ Testi” dir. Ankara Gelişim Tarama Envanteri, zekâ problemi olduğu sanılan 6 yaş öncesi çocuklar için kullanılırken, Weschler Çocuklar İçin Zekâ Testi 6-16 yaş grubundaki çocuklar için kullanılır. Zekâ testleri, akademik düzey olarak bilgi sağlarken çocukların duygu durumları, yetenekleri ve toplumsal uyumları hakkında bilgi verememektedir. Zekâ, kalıtım ve çevreden etkilenir. Kalıtım, anne ve babadan genler yolu ile aktarılan özelliklerdir. Zekânın şekillenmesinde kalıtımın rolü büyüktür. Anne ve babanın zekâ potansiyeli, çocuğu etkileyebilir. Gebelik süresince annenin yeterli, dengeli beslenmesi yine doğumdan sonra bebeğin yeterli ve dengeli beslenmesi, zekâyı olumlu yönde etkilemektedir. Sadece genetik açıktanmayacak olan zekânın üzerinde, genetik faktörü önemli bir rol oynamaktadır. Çocuk, genetik getirdiği zekâ potansiyelini açığa çıkarmak için, çevresel birtakım uyarıcılara ihtiyaç duyar. Uyaran zenginliği özellikle erken çocukluk döneminde önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca ilgi, kişilik özellikleri, deneyimler, geçmiş yaşantılar ve güdüler gibi birtakım unsurlar, “bireyler aynı zekâ bölümüne sahip olsalar dahi” bireyler arasında anlamlı farklılıklar oluşturmaktadır. Bu anlamda zekânın çok yönlü çok fonksiyonlu bir unsur olduğunu söylemek mümkündür. Zekânın, ilk 4 yaşta %75’lik bölümü gelişirken, 25 yaşına kadar gelişimi devam etmektedir. Sonra yavaşlamakta ve yaşlanmanın getirdiği birtakım fizyolojik değişimlerle birlikte zamanla gerileyebilmektedir. Bazı genetik faktörler ya da çevresel faktörlerle de zekâ gelişimi yavaşlayabilmekte, gerileyebilmekte ve zihinsel engellilik durumu oluşabilmektedir (MEB, Çocuk Gelişimi Kitabı, 2015).

Her bireyin eğitim hakkı vardır. Eğitim öğretim hizmetleri verilirken sosyal, akademik ve uyumsal alanlarda akranlarından geri olan, geç ve güç öğrenen bireylerle karşılamaktadır. Pek çok şekilde tanımlamaya çalışılmış zihinsel engellilik durumu için, tek bir tanım yapılması söz konusu değildir.

Zihinsel engelli bireylerin de aile üyeliği, vatandaşlık, öğrencilik gibi rolleri üstlenebilmeleri için, bağımlı olmaktan kurtulmaları gerekmektedir (Sarı, 2003). Bu da öğrencilerin bireysel farklılıklarının göz önünde bulundurularak eğitim ortamlarının düzenlenmesi ve eğitim programlarının öğrencilerin özelliklerine uygun olarak oluşturulmasıyla sağlanabilir.

2.1.1.2. Zihinsel Engel Kavramı

İnsanlık tarihine bakıldığında zaman, bireysel farklılıklar her zaman var olmuştur. Bu farklılıklar, bazen belirgin biçimde göze çarparken, bazen de çok belirgin olmamaktadır. Tarih boyunca bu bireysel farklılıkları yorumlamak, anlamak için pek çok kuram model ve yaklaşımlar geliştirildiği görülmüştür (Çağlar, 1985).

Tarihe bakıldığında zaman, özel gereksinimli bireyler, uğursuz varlıklar ya da alay edilebilecek kişiler olarak görülmüştür. 15.ve 16 yüzyılda Rönesans'ın etkisi, 18. yüzyılda Avrupa ve Amerika'daki ihtilallerin etkisi, Locke ve Rousseau gibi bilim adamlarının araştırmaları, var olan mevcut tutumun olumlu yönde değişmesini sağlamıştır (Beirne-Smith, Patton ve Kim 2006).

Tarihe bakıldığında özel gereksinimli bireyleri ilk olarak Binnet ve Simon anormal çocuklar (abnormal children) olarak adlandırmıştır (Binnet ve Simon, 1907:18-19).

Zihinsel engellilik kavramı, geçmişten günümüze kadar pek çok şekilde tanımlanmış ve birçok kavram kullanılmıştır. Bu çeşitliliğin temelinde zihinsel engellilik kavramının pek çok alanla ilişkili oluşu ve her alanın kendi disiplini çerçevesinde bu kavramı ele almış olması yatmaktadır. Böylece zihinsel engellilik için, tek bir tanımdan söz etmek mümkün değildir. Fakat yapılan hemen her tanımda, ortak birtakım noktalar göze çarpmaktadır. Bu ortak noktalar; zekâ, öğrenmede yetersizlik, bağımsız yaşam ve günlük yaşamı sürdürmedeki sınırlılıklardır. Ayrıca yaş ve engellilik durumunun düzeltilemez oluşuna da vurgu yapılmıştır (Cavkaytar ve Diken, 2006).

Tredgold (1937) ve Doll (1941)'un zihinsel engellilik tanımları yaygın olarak kullanılmıştır. Bu tanımlardan ilki Tredgold'a aittir. Tredgold, zekâ geriliğini; “zekâ gelişiminde çeşitli tür ve derecedeki eksikliklerin bireyi, başkalarının yönetimi, denetimi ve yardımından bağımsız olarak yaşatılmasının bulunduğu çevreye uyum sağlamada yetersiz kılması durumu” biçiminde tanımlamıştır. Doll ise zekâ geriliğini altı ölçütte tanımlamıştır. Bu ölçütler şunlardır (Eripek, 2001);

1. Zihinsel normal altı,
2. Sosyal yetersizlik,
3. Doğuştan ya da doğum sonrası oluşan zihinsel gerilik,
4. Olgunlaşmada gerilik,
5. Kalıtsal nedenlerin ya da hastalıkların sonucu olarak oluşan yapısal kaynaklı zihinsel gerilik,
6. Kalıcı ve tedavi edilemeyen bir durum.

Zihinsel engelliliğe ait ilk kurumsal oluşum, Amerikan Zihinsel ve Gelişimsel Yetersizlikler Birliği (AAIDD)'dir. Birlik zihinsel yetersizliği anlama konusunda bilimsel çalışmaları da göz önünde tutarak 11 adet zihinsel yetersizliği sınıflama tanımlama kitapçığı çıkarmıştır. 1876'da kuruluşun adı Amerikan Zekâ Eksikliği Birliği (AAMD) iken 1921-2002 yılları arasında Amerikan Zekâ Geriliği Birliği (AAMR) adını almıştır. En son 2007 yılında ise Amerikan Zihinsel ve Gelişimsel Yetersizlikler Birliği (AAIDD) adını almış ve halen bu ad ile günümüzde varlığını sürdürmektedir (AAIDD, 2012; Beirne-Smith, Patton ve Kim 2006; Beirne-Smith, Ittenbach ve Patton 1998).

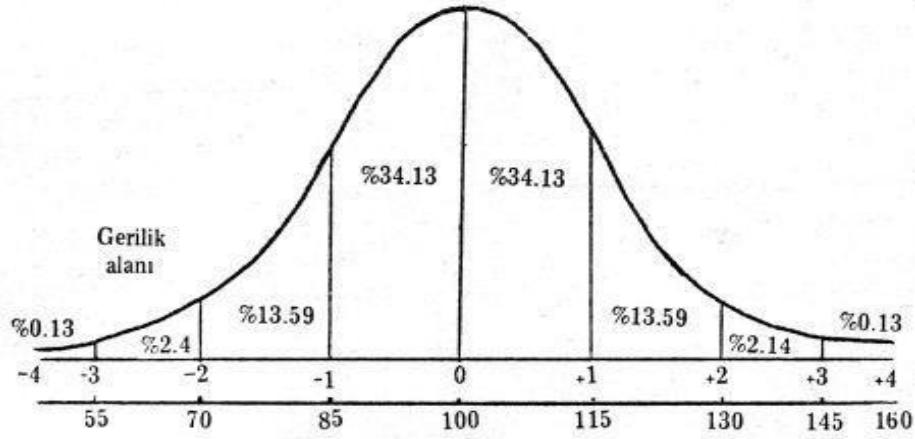
Amerikan Zihinsel ve Gelişimsel Yetersizlikler Birliği (AAIDD), 1959 yılında zekâ geriliği alanındaki pek çok terim ve tanım karmaşıklığının önüne geçmek ve tek bir tanım oluşturabilmek adına, bir komisyon oluşturmuştur. 1961 yılında, ufak değişikliklere gidilerek zekâ geriliği “gelişim dönemi içerisinde meydana gelen ve uyumsal davranış bozukluğuyla ilişkili genel zihinsel işlevlerde normalaltını göstermektedir” şeklinde tanımlanmıştır. AAIDD'ın yapmış olduğu tanımda en önemli gördüğü ve üzerinde durduğu nokta, uyumsal davranışlardır. Buna göre zihinsel işlevlerde gerilik gösteren, fakat uyumsal davranışlarda yeterlilik gösteren bireyler, zihinsel engelli olarak tanımlanamazlar. 1977-1983 yıllarında tanımlamada önemli bir değişikliğe gidilmezken 1992 yılında Luckasson başkanlığında toplanan komite, tanımda yer alan uyumsal davranışları, tek tek sıralayarak, “uyumsal davranış” adı altında oluşan genel çerçeveyi biraz daha özele indirgeyerek, kısmen de olsa açıklık getirmiştir. Luckasson ve komite zekâ geriliğini “hâlihazırdaki işlevlerde önemli sınırlılıkları göstermektedir. Bu zihinsel işlevlerde önemli derecede normalaltı, bunun yanı sıra zihinsel işlevlerle ilişkili uyumsal beceri alanlarından (iletişim, özbakım, ev yaşamı, sosyal beceriler, toplum hizmetlerinden yararlanma, kendilik yönelimi, sağlık ve güvenlik, işlevsel akademik beceriler, boş zamanları değerlendirme ve iş) iki ya da

daha fazlasında sınırlılıklar gösterme durumudur.” Şeklinde tanımlanmıştır (Eripek, 2001; Eripek, 2005).

Grossman’ın 1973 yılında yapmış olduğu tanıma göre de zeka geriliği; “gelişim dönemi içerisinde genel zihinsel işlevlerde önemli derecede normal altı, bunun yanında uyumsal davranışlarda yetersizlikler gösterme durumudur (Eripek, 2001; Eripek, 2005).

Zihinsel İşlevlerde Gerilik

Geçerliği ve güvenirliği yüksek olan zekâ testlerinde yani standart sapması 15 veya 16 olan zekâ testlerinde başarının ortalamasının 2 standart sapma altında (-2) olması durumudur.

Kaynak: Özsoy, 1998. Özel Eğitime Giriş Kitabı

Şekil 2.1. Zekâ Bölümü Puanlarının Kuramsal Dağılımı

Uyumsal Davranışlarda Yetersizlik

Bireyin ait olduğu kültür ve akranlarından beklenen sosyal, kişisel ödev ve sorumlulukları yerine getirememesi olarak tanımlanabilir. AAMR, yapmış olduğu tanımda, uyumsal davranış alanlarına oldukça önem vermektedir. Buna göre uyumsal davranışları yeterli olan, fakat zihinsel işlevleri geri olan bireyler, zihinsel engelli olarak tanımlanamazlar. Bu şekilde olan bireyler, “Altı saat geri” olarak isimlendirilirler. Bu bireyler, okul içerisinde yapılan akademik çalışmalarda gerilik gösterirler. Bunun haricinde akranlarından ve ait olduğu toplumdan beklenen davranışları gösterememektedirler (Özsoy, 1998). Ayrıca, Amerikan Psikoloji Birliği “Dünya Sağlık Örgütü” ve Greenspan alternatif birtakım tanımlar geliştirmişlerdir. American

Psychological Association – APA) Zeka Geriliği ve Gelişimsel Yetersizlikler Bölümü AAMR’ın 1992 yılında yapmış olduğu tanıma karşı çıkarak zeka geriliğini; “ Genel zihinsel işlevlerde önemli derecede sınırlılıkları, aynı zamanda ortaya çıkan uyumsal işlevlerde önemli derecede sınırlılıkları, zihinsel ve uyumsal sınırlılıkların 22 yaşından önce başlamasını göstermektedir.” şeklinde tanımlamışlardır. Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization – WHO) zekâ geriliği; “Özellikle gelişim döneminde ortaya çıkan ve genel zekâ düzeyinin belirlenmesinde rol oynayan bilişsel, dilsel, devinişsel ve sosyal yeteneklerdeki bozukluklarla kendini gösteren zihnin yetersiz gelişim durumudur.” şeklinde tanımlarken, Greenspan ise, 1997 yılında zekâ geriliğini şu şekilde tanımlamıştır. “Zekâ geriliği olan bireylerin; sosyal, pratik ve kavramsal zekâlarındaki kalıcı sınırlılıklara, farklı ortam ve rollerin gerektirdiği zeka ile ilgili beklentileri karşılayamamaya bağlı olarak, uzun dönemli yardım, barınma ve korunmaya gereksinimleri olduğu gözlenir. Çoğu durumda, bu sınırlılıkların gelişim dönemi sırasında oluşan ve beyin gelişimi ile işlevleri üzerinde kalıcı etkiler bırakan, olay ya da anormalliklerden kaynaklandığı düşünülür.” (Eripek, 2005).

Türkiye’de yapılan tanımlara bakıldığında ilk özel gereksinimi olan birey tanımının Özsoy tarafından 1971 yılında yapıldığı göze çarpmaktadır. Bu tanım, MEB (1979) ilköğretim programında olduğu gibi kullanılmıştır. Özsoy tanımında "Beden, zihin, duygusal ve sosyal gelişimlerdeki özür ve üstün özellikleri yönünden eğitim ve öğretim amaçlarını gerçekleştirmek için, normal çocukların eğitim hizmetlerindeki ek olarak birtakım özel hizmet ve önlemleri gerektiren çocuklara, özel eğitime muhtaç çocuklar denir" demiştir. (Özsoy, Özyürek Ve Eripek 1988:6) Enç, Özsoy ve Çağlar da özel gereksinimli olan bireylerin tanımını yapmışlardır Enç tanımında özel gereksinimli bireyleri “Gelişim ve eğitim ihtiyaçları olağan koşullar altında karşılanamayacak kadar farklılık gösteren çocuklar, ayrıcalıklı çocuklardır” (Enç, Özsoy ve Çağlar, 1975:5). biçiminde tanımlarken Çağlar, özel gereksinimli birey tanımında “Beden, zihin, duygu ve sosyal özelliklerindeki olağan dışı ayrıcalıkları nedeniyle, normal eğitim hizmetlerinden yeterince yararlanamayan çocuklardır” (Çağlar, 1985:6). diye belirtmiştir. Çağlar ayrıca diğer tanımlarına ek olarak doktora tezinde özel gereksinimli olan bireyleri “Bedensel, zihinsel, ruhsal ve sosyal özelliklerinde muayyen bir oranda sürekli olarak işlev kaybı veya bozukluğu sonucu normal yaşamın gereklerine uyamama durumuna sakatlık, bu durumdaki kişiye sakat denir” biçiminde belirtmiştir. (Özsoy, Özyürek ve Eripek, 1988:7). Eripek tanımında "Ayrıcalıklı Çocuklar" ifadesini

kullanmıştır. Bu bağlamda Eripek, tanımında, özel gereksinimli bireyleri “normallerden farklı özellik ya da yetenekleri normal eğitim olanaklarından, kapasiteleri ölçüsünde, yeterince yararlanmayan çocuklar, ayrıcalı çocuklardır” şeklinde tanımlamıştır (Eripek, 1984, s.60). Özel gereksinimli bireyler ile alâkalı diğer bir tanım ise Özyürek’e aittir. Özyürek tanımında, bireysel farklılıkları göz önünde tutarak özel gereksinimli bireyleri “Ayrıcalı çocuk, norm kümesini oluşturan akranlarından farklı ya da büyümesi kararlılık göstermeyen çocuktur” biçiminde tanımlamıştır (Özyürek, 2000:17). Mithat Enç’in 1972 yılında yapmış olduğu zekâ geriliği olan birey tanımı, 1975 yılında MEB tarafından oluşturulan özel eğitime muhtaç çocuklar hakkında yönetmelikte “Normal eğitim programından yararlanamayan birey” ibaresi eklenerek benimsenmiştir (Eripek 1996:86). Enç, tanımında, zekâ geriliği olan bireyleri “Zihin gelişimlerinde meydana gelen yavaşlama, duraklama veya gerileme nedeniyle davranış ve uyum yönünden yaşıtlarına göre sürekli olarak gerilik gösteren bireylere geri zekâlı denir.” biçiminde belirtmiştir. Özel gereksinimli bireyler için, Türkiye ve dünyada pek çok farklı tanım yapılmıştır. Türkiye’ye bakıldığı zaman güncel olarak kullanılan tanımın 2012 Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde yer alan tanım olduğunu görürüz. Bu tanım "Zihinsel yetersizliği olan birey zihinsel işlevler bakımından ortalamanın iki standart sapma altında farklılık gösteren, buna bağlı olarak kavramsal, sosyal ve pratik, uyum becerilerinde eksiklikleri ya da sınırlılıkları olan, bu özellikleri 18 yaşından önceki gelişim döneminde ortaya çıkan ve özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine ihtiyaç duyan bireyi ifade eder" şeklindedir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2012).

2.1.1.3. Zihinsel Engel Düzeyleri

Zihinsel engelli bireyler, bireysel farklılıklarından ötürü çeşitlilik gösteren, heterojen bir gruptur. Bu yüzden bir sınıflandırma yapılma gereği duyulmuştur. Sınıflandırma yapılırken, zihinsel engelli bireylerin çeşitli özellikleri göz önünde bulundurulmuştur. Yapılan ilk sınıflandırmalara bakıldığı zaman, 1600’lü yıllara kadar uzandığı görülmektedir. 20 yüzyılda zekâ ölçekleri geliştirilmiştir. Daha öncesinde gösterdikleri davranışlara göre sınıflandırılan bu bireyler, zekâ ölçeklerinin geliştirilmesi ile zekâ yaşlarına, sonra da zekâ bölümü ölçütlerine göre sınıflandırılmaya başlanmıştır. Zihinsel engelli olan bireyler, gösterdikleri davranışlara göre idiot, imbecil ve moron olarak sınıflandırılmaktadır (Ataman, 2009: 110).

Zihinsel engelli bireyler, homojen bir grup olmadığı için, çok çeşitli disiplin alanları ile çalışmaktadır. Her disiplin alanı da kendi disiplinlerine göre sınıflandırma yapmaktadır. Şu an kabul gören ve sık kullanılan eğitsel ve psikolojik olmak üzere iki sınıflandırma mevcuttur (MEGEP, 2007: 12).

Psikolojik sınıflandırma içinde dört düzey engelli bulunmaktadır bunlar;

1. Hafif derecede zihinsel engelliler,
2. Orta derecede zihinsel engelliler,
3. Ağır derecede zihinsel engelliler,
4. İleri derecede ağır zihinsel engelliler.

Eğitsel sınıflandırma içinde üç düzey engelli bulunmaktadır bunlar ise;

1. Eğitilebilir zihinsel engelliler,
2. Öğretilebilir zihinsel engelliler,
3. Ağır ve çok ağır derecede zihinsel engelliler.

Amerikan Zihinsel Engelliler Birliği ise 1992 yılında alınan desteğin yoğunluğuna göre zihinsel engellileri şu şekilde sınıflandırmıştır;

- Aralıklı destek alanlar,
- Sınırlı destek alanlar,
- Geniş bir çerçevede destek alanlar,
- Yaygın destek alanlar.

Aralıklı Destek Alanlar: Bu bireylerin sürekli desteğe ihtiyaçları yoktur. Okula ilk başlanam dönemleri gibi yalnızca belli geçiş dönemlerinde, kısa süreliğine, yardıma ihtiyaç duyarlar. Yardımlar kimi zaman fazla kimi zaman da azaltılabilir olabilmektedir.

Sınırlı Destek Alanlar: Uzun bir süre yardıma gereksinimleri vardır. Fakat, yoğun yardım düzeyine göre daha az personele ihtiyaç duyulmaktadır. Maliyeti daha düşüktür.

Geniş Bir Çerçevede Destek Alanlar: İş, okul vb ortamlarda her gün yardıma gereksinimleri vardır. Yardımın belli bir zaman sınırlaması yoktur.

Yaygın destek alanlar: Bireyler sürekli ve çok yoğun yardıma ihtiyaç duyarlar. Diğer destek türlerine göre daha fazla personele ihtiyaç duyulur ve daha maliyetlidir. Buna

göre çocuğun ihtiyaç duyduğu yardımın türüne ve yoğunluğuna göre ayrı ayrı değerlendirme araçları vardır. Her değerlendirme maddesinin de detaylı alt maddeleri bulunmaktadır (Eripek, 1998).

2.1.1.4. Zihinsel Engellilerin Sınıflandırılması

Aşağıdaki tabloda zihinsel engellilerin zekâ düzeylerine göre sınıflandırılması yapılmıştır. Buna göre psikolojik ve eğitsel olarak iki başlıkta incelenen sınıflandırmada; Psikolojik yaklaşım kendi içinde; hafif, orta, ağır ve çok ağır şeklinde bölümlere ayrılmışken, eğitsel yaklaşım; eğitilebilir, öğretilebilir ve ağır ve çok ağır şeklinde sınıflandırılmıştır. Aşağıdaki tabloda yapılan bu sınıflandırma ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 2.1. Zihinsel Engelli Çocukların Psikolojik ve Eğitsel Yaklaşımlara Göre Sınıflandırılması

SINIFLANDIRMA	ZEKA BÖLÜMÜ PUANLARI														
	80	75	70	65	60	55	50	45	40	35	30	25	20	15	10
PSİKOLOJİK				HAFİF			ORTA			AĞIR			ÇOK AĞIR		
EĞİTSEL				EĞİTİLEBİLİR			ÖĞRETİLEBİLİR			AĞIR VE ÇOK AĞIR					

Kaynak: Özsoy, 1998

A. PSİKOLOJİK SINIFLANDIRMA

a. Hafif Derecede Zihinsel Engelliler

Zihinsel engelli bireyler arasında en yoğun olan grup, hafif derecede zihinsel engelli olan bireylerdir. Zihinsel engelli bireyler grubunun %85lik bölümünü oluşturmaktadırlar. Bu bireylerin gelişimleri, normale oldukça yakındır. Bundan dolayı tanınması zor olan gruplardan biridir. Genellikle okula başlayana kadar fark edilmezler. Bu gruba giren bireylerin; okuma yazma, matematik gibi temel akademik becerilerin edinilmesinde gecikme yaşadıkları görülmektedir (Aral ve Gürsoy 2007). Bu gruba giren bireylerin zekâ bölümü puanları, yaklaşık 50-55 ile 70 arasındadır. Bu bireyler eğitimlerini normal okulların özel sınıflarında veya gerekli destek hizmetlerin sağlanması ile normal sınıflarda sürdürebilmektedir. Bu gruba giren bireylerin pek çoğu 6 saat geri olarak nitelendirilmektedir (MEGEP, 2007: 13).

b. Orta Derecede Zihinsel Engelliler

Orta derecede zihinsel engelli bireylerden oluşan bu grup, okul öncesi dönemlerinde, çeşitli alanlarda akranları ile kıyaslandıklarında, gecikme gösterirler. İlerleyen yıllarda akranları ile aralarındaki mesafe giderek açılır. Bu grubun yaklaşık % 50lik bölümü, beyin zedelenmesinin çeşitli türlerinden etkilenirken, yaklaşık % 30luk bölümünü de Down sendromlu bireyler oluşturmaktadır (Akt. Eripek, 2005).

Orta derecede zihinsel engelli bireyler, genelde özel sınıflarda eğitim alırlar. Akademik becerilerin öğretimi, temel matematik bilgileri, işlevsel okuma yazma öğretimi gibi, oldukça temel boyuttadır. Günlük yaşam becerileri ile ilgili olarak da gayet yapılandırılmış ortamlarda eğitim almaktadırlar. Bu bireylerin yaşamlarını bağımsız olarak sürdürmeleri ve toplumda tüketici konumdan üretici konuma geçmeleri amaçlanmaktadır (Eripek, 2005). Bu bireylerin zekâ bölümü puanları 35–40 ile yaklaşık 50-55 arasındadır.

c. Ağır Derecede Zihinsel Engelliler

Doğduktan hemen sonra ya da doğumda, engel durumları fark edilebilen bu gruptaki bireylerin engellerine, çeşitli sağlık problemleri de eşlik edebilmektedir. Bunların büyük çoğunluğunun merkezi sinir sisteminde, ciddî bir hasar söz konusudur. Özbakım becerilerini karşılamakta yardıma gereksinim duyan bu bireylerin hareketleri, kısıtlı ya da bir başkasına bağımlıdır. Ağır ve ileri düzeyde ağır zihinsel engelli bireyleri birbirinden ayırmak için, işlevde bulunma düzeylerine bakmak gerekmektedir. Geçmiş yıllarda yapamaz denilen pek çok beceriyi gelişen teknoloji ile yapabilir düzeye gelen bu bireyler, günümüzde eğitim sisteminin dışında tutulmak yerine eğitimin bir parçası haline getirilmiştir (Eripek, 2005).

Ağır derecede zihinsel engelli olan bireylerin Zekâ bölümü puanlarına bakıldığı zaman, 20–25 ile 35–40 arasında olduğu görülmektedir. Bu bireylerin temel motor becerilerinde gerilik, dil ve iletişim problemleri gözlenmektedir. Bu bireylerin, temel gelişimsel becerileri, iletişim ve uyumsal becerilerine odaklanılarak, eğitimlerinin buna göre şekillendirilmesi gerekmektedir (MEGEP, 2007: 14).

d. İleri Derecede Ağır Zihinsel Engelliler

İleri derecede zihinsel engelli bireylerin yetişkinlikteki tahmini zekâ yaşı, 3,5 yaşın altındadır. Bu bireyler, temel uyumsal becerileri öğrenebilmektedir. Özbakım becerilerini kısmen yapabilmekte, fakat tamamlayabilmek için bazen yardıma ihtiyaç

duyabilmektedirler. İleri derecede zihinsel engellilik durumuna, bazen çeşitli sağlık sorunları, bazen de ek bir engel eşlik edebilmektedir. Bu bireylerin zekâ bölümü puanı 20-25'in altındadır (MEGEP, 2007: 14).

Tüm bireylerin olduğu gibi, zihinsel engelli bireylerin de eğitimlerinde temel amaç, bu bireylerin, bağımsız olarak yaşamını devam ettirebilen toplumun bir parçası haline gelmiş ve kendilerine yeter bireyler olmalarını sağlamaktır.

Bazı araştırmacılar, zihinsel engelli bireyler sınıflandırılırken, zekâ bölümü puanlarına göre sınıflandırılmasını, sakıncalı bulmuşlardır. Sosyoekonomik olarak düşük çevrelerden olan bazı bireyler, bu testlerden düşük puan aldıkları için, aldıkları sayısal puanın, onların zekâ yeteneklerini yansıtmadığı görüşündedirler. Bireyler, her çevrede farklı olabilir. Bir çevreye uyum sağlayabilen birey, başka bir çevreye uyum sağlamakta zorlanabilir (Bilir, 1986).

B. EĞİTSEL SINIFLANDIRMA

Eğitsel sınıflandırma, zihinsel engelli bireylerin eğitim ihtiyaçları düşünülerek yapılmış olan bir sınıflandırma biçimidir. Eğitsel sınıflandırmaya göre zekâ bölümleri şu şekilde sınıflandırılmıştır. Zekâ bölümü puanı 50-55 ile 70-75 arasında olan bireyler eğitilebilir, zekâ bölümü puanı 25-35 ile 50-55 arasında olan bireyler öğretilir, 25 ve altında olanlar ise, ağır ve çok ağır derecede zihinsel engelli birey olarak kabul edilmektedir. Eğitilebilir zihinsel engelli bireyler, akademik becerileri sınırlı olarak kazanabilirken, öğretilir zihinsel engelli bireyler, akademik beceriler haricinde kalan becerileri öğrenebilirler (Gargiulo, 2003: 154).

a. Eğitilebilir Zihinsel Engelliler

Eğitilebilir zihinsel engelli bireyler, gerekli özel eğitim desteği sağlanması durumunda, normal okullarda eğitim görebilirler. Bu bireyler; günlük yaşam ve kişisel bakım becerilerini, temel akademik becerileri (okuma yazma matematik gibi) öğrenebilirler. İlerleyen dönemlerinde yaşamlarını bağımsız olarak sürdürebilecekleri, tamamen ya da kısmen maddi kazanç elde edebilecekleri bir iş için, gerekli olan bilgi ve becerileri öğrenebilirler. Bunların zekâ bölümü puanlarına bakıldığında zaman 50-55 ile 70-75 arasında olduğu görülmektedir (MEGEP, 2007: 15).

b. Öğretilebilir Zihinsel Engelliler

Öğretilebilir Zihinsel Engelliler, normal akranları ile karşılaştırıldığında, aralarında ciddi derecede farklılıklar olduğu görülür. Bu bireyler, genellikle okul öncesi eğitime başladıklarında fark edilirler. Bunlar özbakım, günlük yaşam, iletişim ve sosyal becerileri öğrenebilirken, temel akademik becerileri öğrenmede, güçlük yaşarlar. Bu bireylerin temel eğitim amacı, yaşamlarını bağımsız ya da en az bağımlı olarak sürdürebilmelerini, tüketici konumdan üretici konuma geçebilmelerini sağlayabilmektir (MEGEP, 2007: 16).

c. Ağır ve Çok Ağır Derecede Zihinsel Engelliler

Ağır ve Çok Ağır Derecede Zihinsel Engelli bireyler, yaşamları boyunca devamlı bakım ve yardıma ihtiyaç duyarlar. Zekâ bölümü puanlarına bakıldığı zaman, 35 ve altında olduğu görülür. Kişisel bakım becerilerini kısmen öğrenebilirler. Fakat genellikle diğer bireylere ihtiyaç duyarlar (MEGEP, 2007: 16).

Zihinsel engelli bireylerin, uygun eğitim almaları için, uygun bir tanılamamanın yapılması gerekmektedir. Doğru yapılan bir değerlendirme, bu bireylerin doğru eğitim almalarını sağlayacaktır. Erken çocukluk döneminde ailesi tarafından çocuktaki farklılık gözlenebilmektedir. Bu farklılığın, çocuğun kişisel özelliklerinden mi, yoksa başka bir nedenden dolayı mı olduğu tıbbî tanılama sonucunda belirlenmektedir. Tıbbî tanı neticesinde, hemen eğitim süreci planlanmalı, destek eğitime başlanmalıdır. Bazen de çocuğun durumu, zorunlu eğitim çağında, öğretmeni tarafından tespit edilmektedir. Böyle hallerde tüm değerlendirmeler yapıldıktan sonra gerekli yönlendirmeye başlanır. Bu süreçte aile, sınıf öğretmeni, rehber öğretmen, psikolojik danışman, okul müdürü ve öğrenci kolektif çalışır. Bireyin zihinsel engelli tanısı alabilmesi için, tanımında da belirtildiği gibi, zihinsel işlevlerine ve uyumsal beceri alanlarına bakılması gerekmektedir. Bu alanlarda ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Zihinsel işlevleri ölçebilmek için, geçerliliği ve güvenilirliği yüksek olan testler kullanılmaktadır. Bu testler, Stanford - Binet ve Wechsler (WISC-R) ölçekleridir. Zekâ yaşı sorulan sorulara verilen cevaplar ışığında hesaplanmaktadır. Zekâ bölümü, aşağıdaki formül uygulanarak, bulunmaktadır (Özsoy, 1998).

$$\text{Zekâ Bölümü (ZB)} = \frac{\text{Zekâ Yaşı (ZY)}}{\text{Takvim Yaşı (TY)}} \times 100$$

Bu testler, zaman içinde birtakım eleştirilere maruz kalmıştır. Bu eleştiriler, kimi zaman testlere, kimi zaman uygulayıcılara, kimi zaman da uygulama sürecine yapılmıştır. Uyumsal davranışları ölçmek, biraz daha zorlaşmaktadır. Bunun temel nedeni, açık seçik bir tanımının yapılamayıdır. Yaygın olarak kullanılan ve en çok bilinen iki uyumsal davranış ölçeği vardır. Bunlar, Uyumsal Davranış Ölçeği (ABS) ve Vineland Sosyal Olgunluk Ölçeğidir. Bu ölçekler, genellikle orta düzey ailelerden gelen çocuklar üzerinden geliştirildiğinden, sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerden gelen çocuklara uygulandığında yanıltıcı olabilmektedir (MEB, Çocuk Gelişimi Kitabı, 2015).

AAMR'nin 1992 yönergesindeki değerlendirmede, göz önünde bulundurulacak hususlar şunlardır:

1. Bireyin değerlendirilmeye alınması için ciddî nedenler olmalıdır. Her öğrenme ve davranış sorunu gösteren çocuk değerlendirmeye konu edilmemelidir.
2. Çocuğun ailesi değerlendirmeye izin vermeli, değerlendirmenin devamında yapılacak herhangi bir belirleme, yerleştirme ve eğitim programı kararına katılma ve itirazda bulunma hakkına sahip olmalıdır.
3. Değerlendirme işlemleri, yalnızca yeterli niteliklere sahip, sertifikalı veya belgeli meslek mensupları tarafından yapılmalıdır.
4. Değerlendirme işlemleri görme, işitme, sağlık ya da harekette belirli bozukluğu olanlar dikkate alınarak, gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Standardize edilmiş bazı testler üzerinde değişikliklere gidilerek, kültürü ya da dili genel nüfustan farklılık gösterenlere uyumlu hale getirilmelidir.
5. Kişinin işitme ya da sağlık sorunları olduğundan kuşku edildiğinde, uzman görüşüne başvurulmalıdır. Böylece değerlendirmede, olası bir yanlışlık önlenmiş olur.
6. Sonuç ve öneriler, kişiyi yakından tanıyan insanlarla yapılan görüşmelerden ve kişinin davranışlarının gözlenmesinden elde edilen tüm bilgiler esas alınarak yapılmalıdır. Tanılama çok boyutlu olmalı, ZB gibi tek bir unsura dayalı olmamalıdır.

7. Önceki kararları doğrulamak ya da düzeltmek, kişinin gelişiminde uygulanan programın değiştirilmesini gerekli kılacak iniş çıkışları göz önünde bulundurabilmek için belirli aralıklarla yeniden değerlendirilmeler yapılmalıdır.
8. Kişiler, değerlendirme, işlemleri reddetme haklarını kullanabilmeli, dolayısıyla kendilerini tanılama sürecinde öngörülen hizmetlerden uzak tutulabilmelidirler (MEB, ÇOCUK GELİŞİMİ KİTABI, 2015).

Zihinsel engelli bireylerin genel nüfus içindeki yaygınlık oranlarını tespit etmek amacıyla pek çok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalara bakıldığında zaman, gerek benimsenen engellilik tanımı, gerekse kullanılan yöntemden kaynaklı olarak farklı sonuçlar görülmektedir. Buna göre en düşük oran %0,5, en yüksek oran ise %23'tür. Bununla birlikte araştırma sonuçları genellikle % 3 oranına yakın sonuçlar vermektedir (Özsoy,1998). Zekâ geriliğinin geleneksel yaygınlık oranı %3 olarak kabul edildiğinde, ülkemizde yaklaşık 7 milyon zihinsel engelli olduğu tahmin edilmektedir. Kauffman ve Payne, bu değerın ağırlık derecelerine göre dağılımını hafif grupta %2.3, orta grupta %0.6 ağır ve çok ağır grupta %0.1 olarak tespit etmiştir (MEB, 2015).

Tablo 2.2. Zihinsel Engelin Kendi İçindeki Dağılımı

Eğitsel Sınıflandırmaya Göre Zihinsel Engelin Kendi İçindeki Dağılımı	
Engel türü	Engel yüzdesi
Çok ağır derecede	%1.5
Ağır derecede	%3.5
Öğretilebilir düzey	%6
Eğitilebilir düzey	%89

2.1.1.5. Zihinsel Engelliliğin Nedenleri

Zihinsel engellilik, genellikle kalıtım, çevre ve kişilik özellikleri gibi pek çok nedenin bir araya gelmesi ile ortaya çıkmaktadır. Bu etmenlerin birbiriyle olan ilişkileri oldukça karmaşık ve tartışılan bir konudur (Özsoy,1998) Zihinsel engelin nedenleri, genellikle oluşum zamanına göre ve türüne göre incelenmektedir. Bu durum aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2.3. Oluşum Zamanına ve Türüne Göre Zihinsel Engel Nedenleri

Zaman	Tıbbi	Sosyal	Davranışsal	Eğitimsel
DOĞUM ÖNCESİ	1-kromozom bozuklukları 2-sendromlar 3-metabolik bozukluklar 4-kaba beyin hastalıkları 5-annenin hastalıkları 6-annenin doğum yaşı	1-yoksulluk 2-annenin yetersiz beslenmesi 3-aile içi şiddet 4-doğum öncesi annenin bakımının yetersizliği	1-uyuşturucu kullanımı 2-alkol kullanımı 3-sigara içme	1-ailenin bilişsel güçlüğünün olması, destekten yoksun olma 2-ebeveynliğe hazırlıkta yetersizlik
DOĞUM ANI	1-prematürelilik 2-doğum incinmeleri 3-yeni doğan hastalıkları	1-doğum bakımının yetersizliği	1-ailenin çocuk bakımını reddetmesi 2-ailenin çocuğu terk etmesi	1-tıbbi servislerden yoksun olma
DOĞUM SONRASI	1-travmatik beyin yaralanmaları 2-yetersiz beslenme 3-menenjit 4-havale 5-dejeneratif bozukluklar	1-yetersiz çocuk bakıcılığı 2-uyarıcı eksikliği 3-ailenin yoksulluğu 4-ailede kronik hastalıklar 5-kurum hastalığı	1-çocuk istismarı ve ihlali 2-aile içi şiddet 3-güvenlik önlemlerinin yetersizliği 4-sosyal yoksulluk 5-zor çocuk davranışları	1-yetersiz çocuk bakımı 2-gecikmiş teşhis 3-yetersiz erken önleme servisleri 4-yetersiz özel eğitim servisleri 5-yetersiz aile desteği

AAMR 1983 yılında zihinsel engelliliğin nedenlerini dokuz grupta toplamıştır. Bu nedenler;

1-Bulaşıcı Hastalıklar ve Zehirlenmeler

Gebelik sırasında geçirilen bazı bulaşıcı hastalıklar (aids, ensefalit, kızamıkçık vb) zihinsel engelliliğe neden olabilmektedir. Gebelik sırasında, anne adayının kullandığı bir takım ilaçlar, alkol, sigara, uyuşturucu gibi maddelerle radyasyona maruz kalması ve kurşun zehirlenmesi gibi durumlarda, çocuğun zihinsel engelliliğine sebep olabilir. Doğumdan sonra da bebeğin geçirdiği bazı ateşli hastalıklar, bulaşıcı hastalıklar ya da zehirlenmeler, zihinsel engelliliğe neden olabilmektedir. Günümüzdeki tıbbi imkânlarla, merkezi sinir sisteminde meydana gelen bu anomalileri iyileştirmek, çoğu kez mümkün olmamaktadır (MEB, Çocuk Gelişimi Kitabı 2015).

2-Yaralanma ve Fiziksel etkiler

Yeni doğanların ya da fetüsün beyin yapısı, travmalardan kolaylıkla etkilenebilmektedir. Gebelik döneminde annenin kaza geçirmesi, röntgen ışınlarına maruz kalması, doğum sırasında bebeğin oksijensiz kalması ya da vakum gibi aletlerin yanlış kullanımı, doğum sonrasında ise bebeğin düşme, çarpma trafik kazası gibi durumlarla hasar alması, zihinsel engelliliğe neden olabilmektedir (Özsoy,1998).

3-Metabolizma ve beslenme bozuklukları

Annenin, gebelik sırasında yeterli ve dengeli beslenememesi bebeğin de doğumdan sonra yeterli beslenememesi sonucu, çocukta engellilik durumu görülebilir. Sağlıklı bireylerde görülen vücudun gıda maddelerini işleme ve tolere etme süreci, bazı bireylerde normal akışıyla seyretmeyebilir. Vücut bazı gıdaları işleyemeyerek ortaya bir takım zehirli maddeler çıkarabilir. Bu maddeler de bazen beyin hasarına neden olabilir. Günümüzde en sık fenilketonüri, galaktozemi ve endokrin bozukluklarına rastlanılmaktadır. Akraba evlilikleri, ülkemizde daha yoğun olarak görüldüğü için, metabolik hastalıklar daha yoğun görülmektedir. Örneğin PKU (fenilketonuri) ülkemizde 3-4 binde bir görülen bir rahatsızlıkken, Batılı ülkelerde 10 binde bir görülen bir hastalıktır. Erken tanı ve ciddi bir diyetle etkilenme düzeyini minimum seviyeye çekebilir (MEB, Çocuk Gelişimi Kitabı, 2015).

4- Kaba beyin hastalıkları

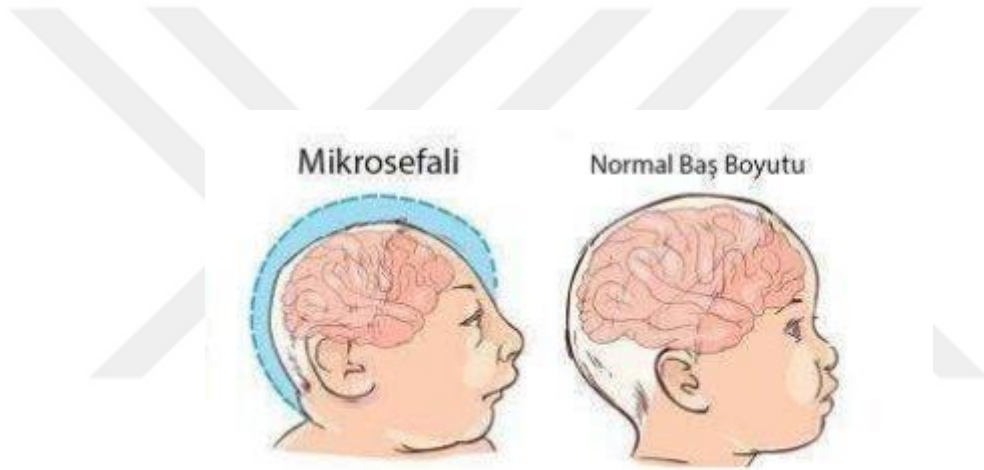
Bu grup, beyinde zihinsel engelliliğe neden olan ur (tümör) gibi rahatsızlıkları kapsamaktadır. Bu hastalıkların oluşumunda, bazen kalıtım bazen de çevre etkili olmakla birlikte, engelliliğe neden olan en sık görülme biçimi, tüberozskleroz ve nörofibromatozistir (MEB, Çocuk Gelişimi Kitabı, 2015).

5- Doğum Öncesi Bilinmeyen Nedenler

Doğum öncesi ve anında meydana gelen, fakat nedeni tam olarak bilinmeyen bazı unsurlar da zihinsel engelliliği oluşturmaktadır. Özellikle beyin ve kafatasında meydana gelen bazı anomaliler, beynin gelişimini etkilemektedir. Hidrosefali (sulu kafalılık) ve mikrosefalinin nedenleri, tam olarak anlaşılmış değildir (MEB, Çocuk Gelişimi Kitabı, 2015).

Şekil 2.2. Hidrosefali (sulu kafalılık)

Şekil 2.3. Mikrosefali

6- Kromozom Anormallikleri

İnsanların hücrelerinde 23 çift kromozom bulunmaktadır. Bunlar genleri taşımaktadır. Bazen kromozom yapılarında, çeşitli bozukluklar oluşabilmektedir. Bunun nedeni olarak radyasyon, ilaçlar, kimyasal maddeler, virüsler, bağışıklık mekanizması, yaşlı sperm ve yumurta hücreleri gösterilmektedir. En yaygın görülme biçimi down sendromudur. Dünyaya gelen 600 çocuktan birinde, down sendromu görülmektedir. Zihinsel engellilik tanısı almış çocukların %5-6'sı down sendromlu çocuklardan oluşmaktadır.

Şekil 2.4. Down Sendromunun Görünüş Özellikleri

Down sendromu genellikle 47. kromozom nedeniyle oluşmaktadır. Down sendromluların, çekik gözler, basık burun, küt parmaklar, büyük dil, geniş boyun, tek avuç içi çizgisi... gibi tipik bazı vücut özellikleri vardır. Ayrıca down sendromlu kişilerde kalp sıkıntıları, görme, sindirim, konuşma ve dil bozuklukları da görülebilir (Özsoy,1998).

7- Gebelik Bozuklukları

Normal gebelik süresinin erken ya da geç bitmesi neticesinde bir takım anormallikler oluşabilmektedir. Bu durumlarda erken doğum olabileceği gibi geç doğum da olabilmektedir. Erken doğum geç doğuma göre engellilik konusunda daha riskli bir durumdur. Erken doğum, gebeliğin 37. haftadan önce bitmesi ve yeni doğan bebeğin ağırlığının 1,5 kilogram altında olması durumudur. Geç doğum ise, normal doğum süresinin 7 gün sonrası olarak kabul edilmektedir (Özsoy, 1998).

8- Ruhsal Bozukluklar

Özellikle çocukluk döneminde geçirilen ağır derecede ruhsal birtakım bozukluklar, bireyin zihinsel işlevlerinde, geriliklere neden olabilmektedir. Ruhsal bozukluklarla zihinsel engellilik arasındaki ilişki konusunda bilinenler sınırlıdır (MEB Çocuk Gelişimi Kitabı, 2015).

9- Çevresel ya da Psiko-sosyal Dezavantaj

Zihinsel engellilik durumu, fizyolojik ya da genetik herhangi bir problem olmadan, sadece olumsuz ve yetersiz çevre koşulları ile de oluşabilmektedir. Grubun büyük bir kısmını oluşturan hafif zihinsel engelliliğin nedeni tam olarak

bilinmemektedir. Bu bireylerin, erken dönemde yetersiz uyarıcı almaları, olumsuz çevre koşullarına maruz kalmaları sonucu, zihinsel engellilik oluşabilmektedir. Zihinsel engelli bireylerin %80'lik bölümünün çevresel etmenlerin yetersizliği neticesinde meydana geldiği ileri sürülmektedir (Özsoy, 1998).

2.1.1.6. Orta ve Ağır Düzey Zihinsel Engelli Bireylerin Özellikleri

Orta ve ağır düzeyde olan zihinsel engelli bireylerin zekâ bölümleri 35-40 ile 50 - 55 arasında olan ve normal akranlarından akademik, sosyal, duygusal ve dil gelişimleri açısından geride olan bireylerdir. Bu bireylerin, genel özelliklerini bilmek, akademik, sosyal, duygusal ve dil gelişimlerini desteklemek amacıyla uygun eğitim ortamlarını oluşturmak, bireylerin gelişimi açısından faydalı olacaktır.

1- Motor Gelişim

"Normal gelişim içindeki çocuklar, doğumdan iki yaşına kadar başını dik tutma, nesnelere uzanma, yakalama, dönme, oturma, emekleme, sıralama ve yürümeyi içeren gelişimsel sırayı izlemektedir. İki yaşından yedi yaşına kadar olan dönemde ise çocuk, koşma, topu tutma, atma, sıçrama, atlama, yakalama, fırlatma gibi becerileri kazanmaktadır. Bu beceriler, tüm çocukların ortak olarak gösterdiği, yaşam için gerekli olan temel becerilerdir. Zihinsel engelli çocuklarda fiziksel gelişim, gerek genetik bozukluklar, gerekse metabolik bozukluklardan dolayı akranlarından geridir. Buna ek olarak kaba motor ve ince motor becerileri akranlarından geridir, el, göz koordinasyonları da zayıftır " (MEB, Çocuk Gelişimi, 2015).

2- Bilişsel Özellikler

Engellilerin bilişsel özellikleri incelendiğinde aşağıdaki durumlar gözlemlenmiştir: (Aile Eğitim Rehberi, 2014: 30-31);

1. Dikkat sürelerinin kısa ve dikkatlerinin dağınık olduğu,
2. Akademik bilgileri zor ve geç öğrendikleri,
3. Soyut kavramların ve zaman kavramının geç geliştiği,
4. Konuşma gelişimlerinin yavaş olduğu,
5. Öğrendikleri bilgileri genelleme ve transfer etmede güçlü yaşadıkları,
6. Başarısızlık halinde kolay vazgeçtikleri ve çabuk unuttukları,
7. Kendilerinden yaş olarak küçük kişilerle iletişim kurmaktan hoşlandıkları,

8. Basit algı ve tepkilerinin olduğu gözlenmiştir.

3- Duygusal ve Sosyal Özellikleri

Orta ve ağır düzeyde zihinsel engelli bireylerin duygusal ve sosyal özellikleri şu şekilde sıralanmıştır (Aile Eğitim Rehberi, 2014: 32):

- Sosyal ilişkilerinde birilerine bağımlı durumda olabilirler,
- Herhangi bir sosyal ilişkiyi başlatmada ve sürdürmede zorluk yaşayabilirler,
- Empati kurmada güçlük çekebilirler,
- Duygu ve düşüncelerini ifade etmede güçlük yaşayabilirler,
- Görgü kuralları, toplumsal kurallar, oyun kuralları gibi kurallara uymakta güçlük yaşayabilirler.

4- Dil Ve Konuşma Özellikleri

Orta ve ağır düzeyde zihinsel engelli bireylerin dil ve konuşma özellikleri ise şu şekilde sıralanmıştır (Aile Eğitim Rehberi, 2014: 33):

- Geç ve güç konuşma yaşadıkları görülmektedir,
- Konuşmayı başlatmada güçlük yaşarlar,
- Alıcı dil becerilerinde ve ifade edici dil becerilerinde geri oldukları görülmektedir.

5- Bedensel ve Sağıksal Özellikleri

Orta ve ağır düzeyde zihinsel engelli bireylerin bedensel ve sağıksal özelliklerine bakıldığı zaman, bazı çocukların fiziksel görünümünün farklı olduğu görülmektedir. Örneğin; hidrocefali olan bir bireyin kafa boyutlarının, normal gelişim gösteren bir bireye oranla daha büyük olması ya da mikrosefali olan bir bireyin kafa boyutunun normal gelişim gösteren bir bireye oranla daha küçük olması gibi. Bu bireylerin psikomotor gelişimlerinin geri olduğu, büyük kas ve küçük kas becerilerinin normal gelişim gösteren akranlarına kıyasla daha geri olduğu gözlenmektedir. Yine sağık problemlerine de daha yatkın oldukları bilinmektedir (Aile Eğitim Rehberi, 2014: 37-38).

2.1.2. Müzik

İnsanların yaşam süresi boyunca içerisinde bulundukları duygu durumlarını ve düşüncelerini en etkili şekilde ifade etme araçlarından olan müzik sanatı, geçmişten günümüze kadar gelmiş birçok uygarlıkta erdemin, bilgeliğin ve zarafetin ortaya çıkmasında büyük etken olarak görülmüştür. Ünlü orkestra şefi Clares Munch, müziği "sözle anlatılmayanı anlatma sanatı" şeklinde tanımlamıştır (Munch, 1990:18).

Müzik, sanat olmakla birlikte, üzerinde araştırma yapılan bir bilim dalıdır. İnsanların yazıyı bulmasından çok önceleri var olan ilk müzik aletleri el, ayak, insan sesi, hayvan kemikleri ve taşlardır. Daha sonraları kasnağa geçirilmiş hayvan derilerinden oluşan ya da tel takılmış basit ilkel çalgılar görülmektedir (Yener, 1996: 12).

Müzik, insanların duygu ve düşüncelerini belli bir düzen içerisinde ifade eden sanat dalıdır (Gençel 2006, Akkuş 2007). İnsanlar, eski zamanlardan bu yana üzüntülerini, sevinçlerini, kahramanlıklarını, sevgilerini müzik sanatını kullanarak ifade etmeye çalışmışlardır. Böylece insana dair olan her şey, müziğin konusu olmuştur (Somakçı 2003). Müzik, insanın varoluşuyla başlayarak duygu durumlarını dışarıya sesli olarak çıkaran birikimli ve ilerleyen bir şekilde günümüze kadar ulaşan sesli bilimdir diyebiliriz.

Günümüzde müzik neredeyse bütün insanlara ulaşabilen, hayatın her alanında var olan ve etkili olan sanatsal bir ögedir. Müziğin insanlar üzerinde olumlu ya da olumsuz etkileri vardır. İnsanlar kendilerini anlatmada müziği bir araç olarak kullanabilmektedirler. Bu bağlamda kişiye uygun müziğin seçilmesi bireyler üzerinde olumlu etkiler yaratacaktır (Karagöz, 2013: 54).

2.1.2.1. Müziği Meydana Getiren Öğeler

Bir bütün olan müzik, çeşitli öğelerin düzenli ve sistemli bir şekilde bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Temel olarak kabul edilebilen öğelerden bazıları ses, ritim, melodi ve armonidir (İmik, 2014: 23).

Ses, akustik bir dalgadan meydana gelen işitme duygusunun gerçekleşmesine verilen addır. Aynı zamanda cisimlerin titreşimiyle ortaya çıkan fiziksel bir olaydır (Sözen, 2003:1).

Müzik ise, ses evreni içerisinde çok farklı bir konumda yer almaktadır. Bir bakıma estetik temele dayalı ya da estetik boyutlu "belirli ses titreşimleri" olarak algılanan müzik, müzik dışı seslerden kaynak, oluşum, tür ve işlev bakımından ayrılmaktadır (Uçan, 1994: 10).

2.1.2.2. Müziğin Orta ve Ağır Düzey Engelli Bireylerin Yaşamındaki Yeri

Müzik hayatın her döneminde olan, yokluğu düşünölemeyecek bir olgudur (Uçan, 1997). Normal zekâya sahip bireylerin olduğu kadar, zihinsel engelli bireylerin hayatında da önemli bir yere sahiptir (Alvin, 1976).

Özel eğitime gereksinim duyan bireylerin, kendilerini ifade edebilmelerinin en kolay yollarından bir tanesi olan müzik, bu bireylerin hayatlarında, oldukça değerli bir öneme sahiptir (Eddy, 1982).

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, zihinsel engelli bireylerin eğitiminde, müziğin önemi anlaşılmıştır. Müziğin, engelli bireylerin eğitiminde rehabilite olmasındaki öneminin anlaşılmasının 20. yüzyılın ikinci yarısını bulmasının nedenleri olarak, önceki dönemlerde 'zihinsel engelli bireylerin, içine şeytan girdi' olarak nitelendirilmesi, tedavisi olmayan bir hastalık ve bir cezalandırılma biçimi olarak görülmesi, çeşitli işkencelere maruz bırakılarak, toplum tarafından sosyal dışlanmaya ve işkencelere uğratılması sayılabilir.

1940'lı yıllarda, zihinsel engelli bireylerle yapılan müzik çalışmalarının önem kazandığı görölmektedir (Howery, 1968). Stockbine, 1951 yılında yaptığı müzik çalışmalarının sonucunda, müziğin ağır zihinsel engelli bireyler için bir sosyalleşme aracı olduğunu vurgularken Ludwig'in 1957 yılında hiperaktif zihinsel engelli bireylerle yaptığı çalışmaların sonucunda, zihinsel engelli bireylerin akranları ile iletişim kurma becerisi ve kendilerinin farkına varma becerilerinde önemli gelişme gösterdikleri sonucuna varmıştır. Weigl (1963), yaptığı çalışmasında basitten karmaşığa doğru bir yol izleyerek ritim çalışmaları ile zihinsel engelli bireylerin özgüven, kendini değerli hissetme, yeni deneyimlere istekli olma duygularını geliştirebilmiştir. Somerville (1958), ise müziğin zihinsel engelli bireylerin konuşma becerilerinin geliştirilmesinde etkili bir araç olduğunu düşünmektedir. Denenholz (1957), 10 tane ağır zihinsel engelli çocukla yaptığı çalışma sonunda 8 çocuğun konuşmasında ilerleme olduğunu gözlemlemiştir. Loven (1957), 7 yaşında konuşmada zorluk yaşayan zihinsel engelli bir çocuğa, içerisinde çocuğun kendi isminin de geçtiği sık tekrarları olan

çalışmasıyla beklenenin üzerinde kelime dağarcığı kazandırmıştır. Rothstein (1961), insanın müzik eşliğinde hareket etmesinin, bireyin iskelet ve kas sisteminin gelişiminde rol oynadığını vurgulamıştır (Başar, 2016: 5-9).

İnsanların büyük çoğunluğu müziği yaş, cinsiyet, gelişim düzeyleri, kültürel yapı gibi pek çok ögenin önüne koyarak bu tip sınırlamaları geçtiğini söylemektedirler (Artan, 2015: 389). Normal gelişim gösteren bireyler gibi, zihinsel engelli bireylerde de müzik, hayatın her döneminde önemli yer tutmaktadır. Engelli bireyler için müzik, iki boyutu ile ele alınabilir. Bunlardan biri eğitim, diğeri sağlıktır.

Uçaner ve Öztürk' e (2009) göre, müzikle tedavinin önemi oldukça büyüktür. Amerika, Güney Amerika ve Avrupa ülkelerinde müzikle tedavi ile ilgili lisans, yüksek lisans düzeyinde eğitimler verilmektedir. Müzik eğitimi alan kişiler, kamu kurum ve kuruluşlarında görev alabilmektedir. Bu konu ile ilgili olarak konferanslar, kongreler düzenlenmekte, dernekler kurulmaktadır. Müzikle tedavinin pek çok alanda işlevsel ve yararlı uygulamaları görülmektedir. Özellikle psikolojik tedavilerde engelli bireylerin rehabilite edilmesinde fizyolojik bazı hastalıkların tedavisinde oldukça etkili olduğu söylenebilir. Müziği eğitim aracı olarak ele aldığımızda, hastalar üzerinde müzik vasıtası ile davranış değişikliği veya davranış geliştirmede oldukça etkili olduğu görülmüştür (Günay ve Özdemir, 2003:50).

Müzik çocukları sakinleştiren, bazı çocuklarda görülen saldırganlık korku gibi anomalik davranışların ortadan kaldırılmasını veya azaltılmasını sağlayan önemli bir etkindir (Kınalı, 2003: 260). 2008 yılında Berrakçay'ın yapmış olduğu “Müziğin bir yaygın gelişimsel bozukluk tipi olan otizmde ortaya çıkan problemli davranışlar üzerindeki etkisi” isimli çalışmasının sonuçlarına bakıldığında, otizimli bireylerin tekrara dayalı problem davranışlarının kontrol edilmesi noktasında, müziğin olumlu etkilerine rastlanmıştır. 2013 yılında Cansöz yapmış olduğu “Keman eğitiminin özel öğrenme güçlüğü çeken çocuklarda davranış sorunlarına etkileri” adlı yüksek lisans çalışmasını, dikkat eksikliği ve hiperaktivite tanısı almış 2 çocuk ile yürüterek keman eğitiminin, bu çocukların problem davranışları üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmanın sonucuna bakıldığı zaman, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış bu iki çocuğun, problem davranışlarına dolaylı olarak etki ettiği ve dikkat sürelerinin uzadığı gözlemlenmiştir.

Nordoff Robins (2004), özel gereksinimli çocukların yaşam kalitelerinin artması, mutluluklarının artması ve sosyal becerilerinin gelişmesi için birtakım faktörlerin göz önünde tutulması gerektiğini vurgulamıştır. Bu faktörler;

- Müziğin ritmine eşlik etme,
- Müzik dinlerken duygulanma ve üzülmeye,
- Müziğe odaklanma,
- Müzik dinleyerek sevinme,
- Müziğin ritmine uygun dans etme ve hareket etme,
- Müzikle beraber mırıldanmadır.

Orff yaklaşımı, özel eğitim gerektiren bireylerin eğitiminde, en yaygın kullanılan yaklaşımlardan bir tanesidir. Carll Orff tarafından geliştirilen bu yaklaşım, müziği en ilkel biçimiyle ele alınmaktadır. Beden perküsyonu ve vurmalı çalgılardan oluşan yaklaşımın özel eğitim gerektiren bireylerin akranlarına göre geç ve güç öğrenmesi; gelişimlerinin akranlarından daha geride olması yönüyle, özel eğitimde etkili bir araç olabileceğini göstermektedir.

Müziğin engelli bireylerin eğitimde, davranış değişikliklerinde etkili bir yöntem olduğu, MEB tarafından da desteklenmektedir. MEB tarafından yayımlanan el kitabında özel eğitimde müzik kullanılmasının önemi şu şekilde vurgulanmıştır (MEGEP, 2008):

- Özel eğitimde müzik çok değerlidir; çünkü başarı getirir. Özel eğitime muhtaç çocuklar için başarının kendisi çok önemlidir.
- Müzik etkinlikleri ile özel eğitime muhtaç çocukların motivasyonu artar.
- Çocuklar eğlence, yaratıcı ifade ve duygusal tepkilerde deneyim kazanırlar.
- Çocuklar duygularını, düşüncelerini ve yaşadıkları olayları rahatça ifade ederler ve çocukların streslerinin azalmasında müzik son derece etkilidir.
- Çocukların öz saygı gelişimine ve benlik değerlerinin artmasına yardımcı olur.
- Çocuklar sakinleşir, onlara dinlenme ortamı sağlanır.
- Çocukların dinleme becerileri, işitsel algıları ve dikkat süreleri artar.

Özel eğitim gerektiren bireylerde, müziğin sınırsız yararlar sağladığı bir gerçektir. Engelli bireylerle çalışmak, normal gelişim gösteren bireylerle çalışmaktan daha zor olabilir. Engelli bireylerde, mevcut engelinin yanı sıra birtakım problemler görülebilir. Bahsi edilen bu problem durumlarının, kim zaman normal gelişim gösteren bireylerde de olabileceği gerçeği unutulmamalıdır. Bu problemlerin bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- Engelli çocuklar, göz kontağı kurmada zorluk çekebilirler,
- Yönergeleri izlemede zorluk çekebilirler,
- Kendilerine güvenleri az olabilir,
- Verilen görevleri tek başına tamamlamada güçlükleri olabilir, yardım gerekebilir,
- Belli bir süre oturmada problem yaratabilirler,
- Koordinasyonla ilgili sorunları olabilir,
- Arkadaşlarına vurma, çalışmalar sırasında arkadaşları ile konuşma, arkadaşlarını rahatsız etme davranışları gösterebilirler,
- Grup aktivitelerine katılma ve yürütmede zorluk çekebilirler,
- Dil gelişimlerindeki gecikme nedeni ile soruları cevaplayamama, tek veya bir iki kelimelik cevaplar verme, şarkılara katılamama gibi problemler görülebilir.
- Sorumluluk almada güçlük yaşayabilirler.

Tüm bu problemler göz önünde bulundurularak, özellikle program belirlenirken ve amaç seçilirken çocukların ilgi, kabiliyet, istek, gelişim düzeyleri ve özellikleri, hazırbulunuşluk düzeyleri dikkate alınmalıdır. Müzik bir eğitim aracı olarak, çocukların dil, sosyal gelişim, motor gelişim, özbakım ve bilişsel gelişimlerini önemli derecede desteklemektedir. Müzik programları incelendiğinde, başlıca şu amaçlara yer verildiği görülmüştür (Bal ve Artan, 1995):

- Şarkı söyleme sırasında veya enstrüman kullanılan durumlarda göz kontağı kurabilme,
- Enstrümanları kullanarak el-göz koordinasyonunu sağlayabilme,

- Aynı anda iki elin koordinasyonunu sağlayabilme,
- Dikkatini müziğin ritmine yoğunlaştırabilme ve şarkı dinleyebilme,
- İsimlerin geçtiği şarkılar ile kendinin ve diğer kişilerin farkına varabilme,
- Yardımlaşma ve paylaşmayı öğrenebilme,
- Dili kullanma yeteneğini geliştirebilme,
- Yeni sözcükler kazanabilme,
- Sesini daha doğal bir şekilde kullanabilme,
- Konuşmadaki ses iniş-çıkışlarını doğru zamanda yapabilme,
- Müzik eşliğinde vücudu koordineli bir şekilde kullanabilme ve hareket becerisi kazanabilme,
- Müziğin ritmine uygun hareketler üretebilme,
- Müzik sevgisini kazanabilme,
- Duygularını müzik aracılığı ile ifade edebilme,
- Bir gruba ait olma bilincini kazanabilme.

Burada bahsi geçen amaçlar, programda yer alan amaçların bir kısmıdır. Eğitimi amacı belirlerken öğrencinin bilişsel, fiziksel, duygusal, sosyal beceri düzeylerini, özelliklerini, ilgi, istek ve kabiliyetlerini göz önünde bulundurmak durumundadır. Özellikle engelli bireylerin, davranışsal, fiziksel, sosyal özelliklerinden dolayı, yukarıda belirtilen amaçlara ek birtakım amaçlar da konulabileceği unutulmamalıdır. Genel amaçlara ek olarak ön Plâna geçebilecek bu amaçlar şöyle sıralanabilir (Wood, 1983; Donaldson, 1998):

- Müzik dinleyebilme,
- Müziği gürültü ve bağırma sesinden ayırt edebilme,
- Hafif ve şiddetli sesleri ayırt edebilme,
- Duyduğu sesi taklit edebilme,
- Şarkı söylerken sesini ve nefesini ayarlayabilme,
- Müzik çalışmaları sırasında uygun davranışı gösterebilme,

- Grupla şarkı söylerken gruba uyabilme,
- Boş zamanlarında müzik dinleyebilme,
- Radyo, teyp ve benzeri aletleri kullanabilme, koruyabilme, temizleyebilme,
- Hoşlandığı müziği ayırtedebilme,
- Müzik zevkini geliştirebilme.

Engelli bireyler için program plânlanırken amaç seçiminde, çocuğun düzeyi ve hazır bulunuşluk seviyesi mutlaka göz önünde tutulmalı, basitten karmaşığa, somuttan soyuta ilkesine dikkat edilmelidir. Eğitim programı planlanırken zamanı iyi ayarlanmalı, çok uzun ya da çok kısa zaman dilimleri konulmamalıdır, Amaçlar basamaklandırılarak gerekli pekiştirmeler mutlaka yapılmalıdır.

2.2. İlgili Araştırmalar

Müziksel uygulamaların, zihinsel engelli bireylerin davranışları üzerindeki etkilerinin incelenmesi bakımından, yeni bir çalışma niteliği taşıyan araştırmanın bu bölümünde, tezin konusuyla doğrudan ya da dolaylı olarak ilgisi olabileceği düşünülen çalışmalara yer verilmiştir. Yapılan literatür taraması sonucunda, “Ritim İçerikli Müziksel Uygulamaların Orta ve Ağır Düzey Zihinsel Engelli Bireylerin Davranışları Üzerindeki Etkileri” konusunu doğrudan ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Çadır (2008), "Zihinsel Engelli Öğrenciler İçin Müzik Terapi Yöntemine Göre Hazırlanan Sosyal Beceri Öğretim Programının Etkililiğinin İncelenmesi" başlıklı çalışmasında, zihinsel engelli öğrenciler için, müzik terapi yöntemine göre hazırlanan sosyal beceri programının, zihinsel engelli öğrencilerin; başkalarını oyuna davet etme, başkalarından aldığı eşyaları geri getirme, üstlendiği görevi yerine getirme, sosyal becerilerini öğrenme ve geliştirmede müzik terapinin ne ölçüde etkili olduğunu belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada, deneysel desenlerden tek denekli araştırma modellerinden, denekler arası çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Çalışma, Batı Karadenizde bulunan bir eğitim uygulama ve iş eğitim merkezinde yapılmıştır. Araştırmada, verileri toplamak amacıyla, "Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmanın hedef sosyal becerileri olan; başkalarını oyuna davet etme, başkalarından aldığı eşyaları geri getirme ve üstlendiği görevi yerine getirme becerilerine yönelik, müzik terapi yöntemine dayalı öğretim plânları geliştirilmiştir. Hazırlanan program, hafta içi her gün 30-35 dakikalık 5 oturumla uygulanmıştır.

Araştırma sonuçları, “Müzik terapi yöntemi doğrultusunda hazırlanan sosyal beceri öğretim programının etkili olduğu izlenimi vermektedir.”

Sarıkaya (2011) "Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Ebeveynlerin Stresle Başa Çıkma Düzeylerinin ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi" isimli çalışmasını, İzmir ilinde özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde eğitim alan 7-12 yaş arası 86 çocuğun anne ve babaları ile yürütmüştür. Sarıkaya Yaptığı çalışmada, zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşam doyumları ile stresle başa çıkma yollarının, çocuğun yaşı, cinsiyeti, engel düzeyi, anne babanın yaşı, eğitim düzeyi gibi değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini incelemiştir. Çalışmaya katılan anne-babalara, Kişisel Bilgi Formu ile Deiner, Emmans, Lorsen ve Giffin (1985) tarafından geliştirilen ‘Yaşam Doyumu Ölçeği’ (YDÖ) ve Amirkhan (1990) tarafından geliştirilmiş Aysan ‘Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği’ (BSÖ) uygulanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde t-testi ve tek yönlü varyans analizinden (ANOVA) yararlanılmıştır. Çalışmanın sonucunda Başa çıkma stratejilerinin problem çözme alt boyutu açısından çocukların engellilik düzeyine göre 4 farklı gruba ayrılan babalar karşılaştırıldığında, gruplar arasında ciddi bir fark olduğu görülmüştür. Eğitim gruplarına göre, annelerin yaşam doyumu puanları arasında da anlamlı farklılıklar bulgulanmıştır. Anne-babaların sosyal destek arama stratejisini kullanma ile yaşam doyumu düzeyleri arasında negatif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin kaçınma stratejisini kullanma ile yaşam doyumu düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Babaların yaşam doyumları ile sosyal destek arama stratejileri karşılaştırıldığında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Annelerin başa çıkma stratejilerinin alt boyutu olan problem çözme ile eğitim düzeyleri arasındaki ilişkiye bakıldığında pozitif yönde, anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Annelerin, problem çözme stratejisi ile çocuğun yaşı arasında, negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Zihinsel engelli çocuğa sahip babaların başa çıkma stratejilerinin alt boyutu olan problem çözme ile çocukların engellilik düzeyleri arasındaki ilişkiye bakıldığında, negatif bir ilişki bulunmuştur. Zihinsel engelli çocuğa sahip babaların, kaçınma stratejileri ile eğitim düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Öner(2006) "Müziğin Öğrenme Güçlüğü Çeken Çocukların Duyarlılıklarına Etkisi" çalışması Aksaray İlköğretim Okulunda öğrenim gören 30 öğrenme güçlüğü çeken öğrenci üzerinde yapılmıştır. Çalışma “Öğrenme Güçlüğü Çeken Çocukların

müziğe olan hassasiyetlerini belirlemek, bu bireyler için müziğin ne kadar etkili ve önemli olduğuna ilişkin bilgiler elde etmek için yapılmıştır. Çalışmanın amacına uygun olarak hazırlanan bir gözlem formu, belirlenen örneklem gurubu üzerinde uygulanmıştır. Elde edilen bulguların istatistiksel analizi yapılarak “yüzde ve frekans” hesaplamaları yorumlanmıştır. Bu bulgular sonucunda müzik eğitiminin, bu durumdaki çocukların duygusal tepkilerini anlama ve izleme açısından önemli bir araç olduğu gözlenmiştir.

Bolu (2003), Marmara Üniversitesi'nde yapmış olduğu "Zihinsel Engelli Çocukların Gelişiminde Sanat Eğitimi Derslerinin Katkısı" isimli çalışmasında, sanat eğitimi veren bireylerin, normal gelişim gösteren çocukların dışında zihinsel engelli çocukları tanınması, zihinsel engelli bireylere verilebilecek sanat eğitiminde nasıl bir yol izleneceği ve sanat eğitimi derslerinin onların gelişiminde nasıl etki edeceği konuları üzerinde durmuştur. Bu çalışmada, zihinsel engelli bireylere verilen sanat eğitiminin, özel eğitime nasıl uyarlandığı ve zihinsel engelli çocuklara verilecek sanat eğitiminin içeriği hakkında konu ve teknikler sunulmuştur. Yapılan çalışmayla, sanat eğitiminin zihinsel engelli bireylerin akademik, motor, iletişim, çalışma, öz bakım, günlük yaşam, dil ve konuşma becerilerine, kişisel, duygusal, sosyal gelişimlerine, oyun ve sanat etkinliklerine olan katkıları, literatür taraması, zihinsel engelli çocuklarla yapılan etkinlikler ve gözlemlerle aktarılmıştır.

Yukarıda, Müziksel uygulamaların, zihinsel engelli bireylerin davranışları üzerindeki etkilerinin incelendiği yerli ve yabancı çalışmaların, kısa bir değerlendirilmesi yapılmıştır. Konuyla ilgili literatür incelendiğinde, Türkiye’de yapılan çalışmaların çoğunlukla; engelli bireylerin duygu durumlarına ve psikososyal gelişimlerine yönelik çalışmalar olduğu görülmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, verilerin toplanması ile verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel yöntemler üzerinde durulmuştur.

3.1. Araştırmanın Modeli

Betimsel nitelik taşıyan bu çalışmada, literatür taraması ve alan araştırması yapılarak veriler toplanmıştır. Bununla birlikte araştırmanın ana problemine ve alt problemine cevap aranmıştır. Bu doğrultuda nitel araştırma desenlerinden biri olan tarama modeli desen olarak kullanılmıştır. Ayrıca araştırmaya veri elde etmek için yüz yüze görüşmeler yapılmış ve konu ile ilgili araştırmacı tarafından geliştirilen soru formu kullanılmıştır.

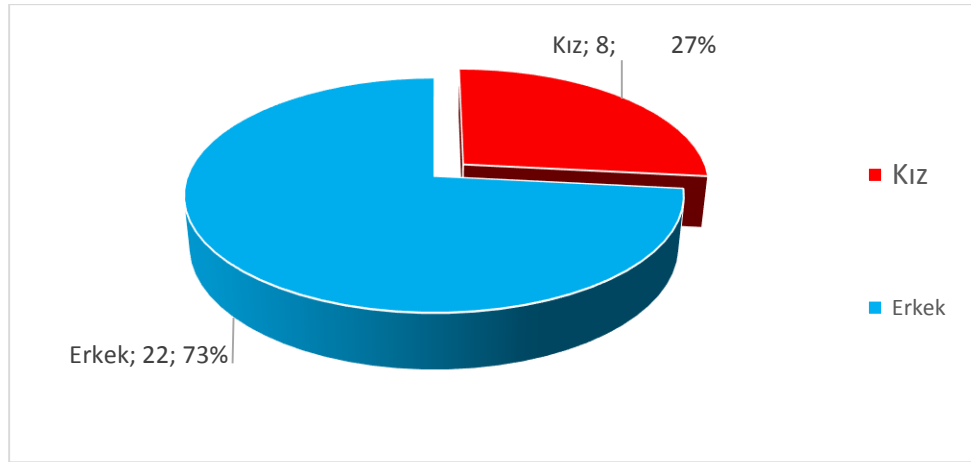
3.2. Çalışma Grubu

Araştırma Malatya ili Yeşilyurt ilçesinde bulunan Ali Kuşçu Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubu araştırmanın yapıldığı okulda görev yapan öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda belirlenmiştir. Çalışmaya bu okulda eğitim gören 30 zihinsel engelli birey dâhil edilmiştir. Bu bölümde çalışma grubunu oluşturan öğrencilere ait demografik bilgiler, yüzde- frekans değer tabloları ve grafikler sunulmuştur.

Tablo 3.1. Cinsiyete Ait Yüzde-Frekans Bilgileri

Cinsiyet	f	%
Kız	8	26,7
Erkek	22	73,3
Toplam	30	100

Tablo 3.1'e göre çalışmaya dâhil edilen öğrencilerin; % 26,7'sinin kız, % 73,3'ünü ise erkeklerden oluşturulduğu görülmektedir.

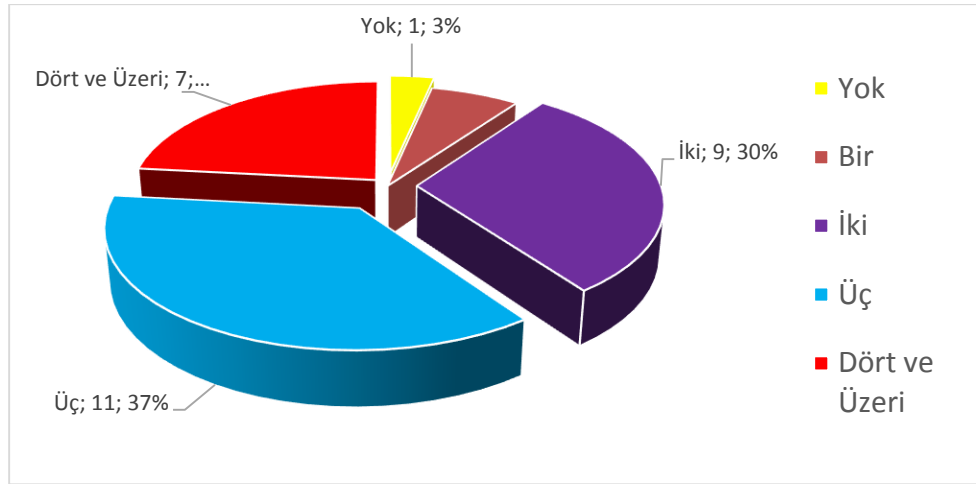
Şekil 3.1. Cinsiyete Ait Frekans Grafiği

Şekil 3.1’de araştırmaya katılan çalışma grubuna ait cinsiyet dağılımının frekans grafiği gösterilmiştir.

Tablo 3.2. Kardeş Sayısına Ait Yüzde-Frekans Bilgileri

Kardeş Sayısı	f	%
Yok	1	3,3
Bir	2	6,7
İki	9	30
Üç	11	36,7
Dört ve Üzeri	7	23,3
Toplam	30	100

Tablo 3.2 incelendiğinde çalışmaya dâhil edilen öğrencilerin; % 3,3’ünün kardeşi yok, %30’unun iki kardeşi, % 36,7’sinin üç kardeşi, % 23,3’ünün dört ve üzeri kardeşi bulunmaktadır. Kardeş sayısı bir olan öğrenci ise yoktur.

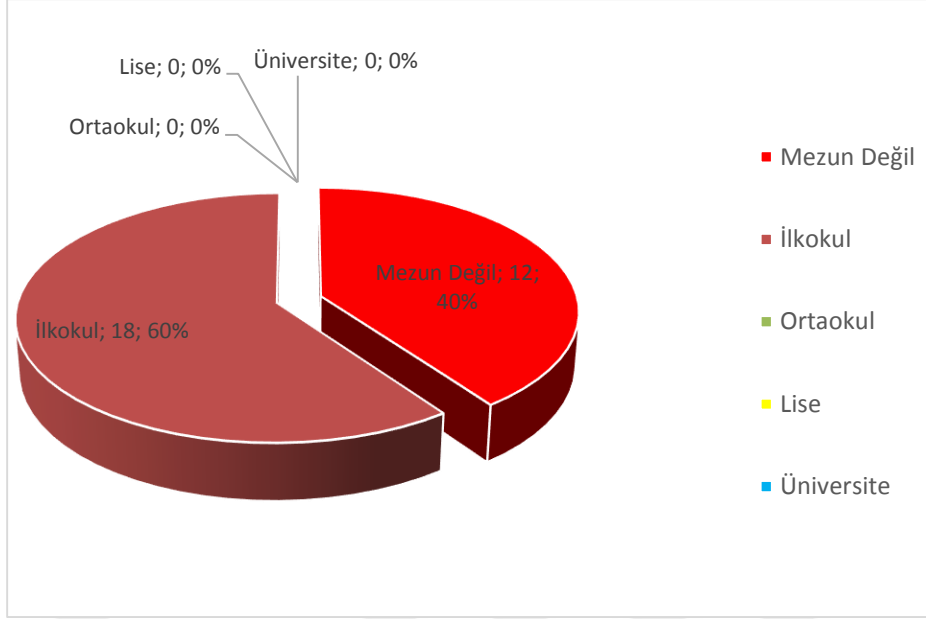
Şekil 3.2. Kardeş Sayısına Ait Frekans Grafiği

Şekil 3.2’de araştırmaya katılan çalışma grubunun kardeş sayısına ait dağılımının frekans grafiği gösterilmiştir.

Tablo 3.3. Anne Eğitim Durumunu Gösteren Yüzde-Frekans Bilgileri

Anne Eğitim Durumu	f	%
Mezun Değil	12	40,0
İlkokul	18	60,0
Ortaokul	-	-
Lise	-	-
Üniversite	-	-
Toplam	30	100

Tablo 3.3’de görüldüğü gibi çalışmaya dâhil edilen öğrencilerin anne eğitim düzeylerine bakıldığında; % 40’ının okul okumadıkları, % 60’ının ilkokul mezunu olduğu görülmektedir.

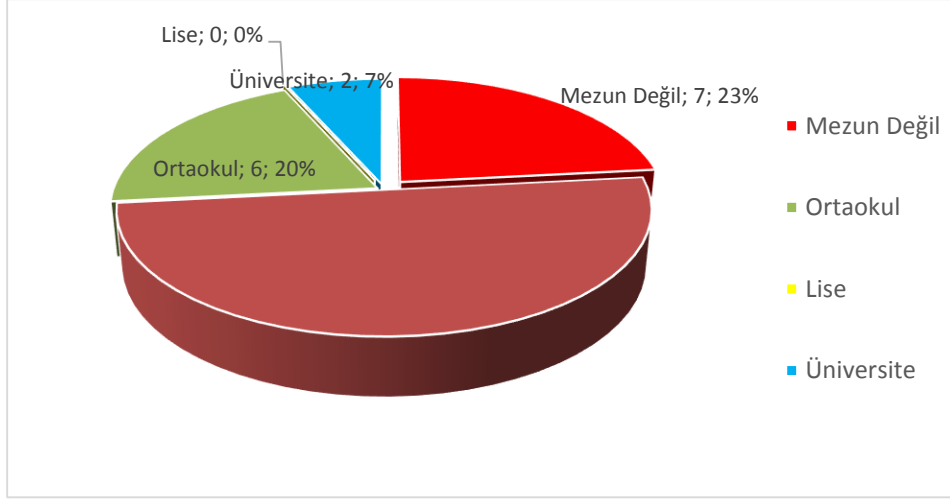
Şekil 3.3. Anne Eğitim Durumunu Gösteren Frekans Grafiği

Şekil 3.3.'de araştırmaya katılan çalışma grubunun anne eğitim durumlarına ait dağılımının frekans grafiği gösterilmiştir.

Tablo 3.4. Baba Eğitim Durumunu Gösteren Yüzde-Frekans Bilgileri

Baba Eğitim Durumu	f	%
Mezun Değil	7	23,3
İlkokul	15	50
Ortaokul	6	20
Lise	-	-
Üniversite	2	6,7
Toplam	30	100

Tablo 3.4'e göre çalışmaya dâhil edilen öğrencilerin baba eğitim düzeylerine bakıldığında; % 23,3'ünün okul okumadıkları, % 50'sinin ilkokul mezunu % 20'sinin ortaokul mezunu, % 6,7'sinin üniversite mezunu oldukları ve öğrenci babalarından ilkokul mezunu olanın bulunmadığı görülmektedir.

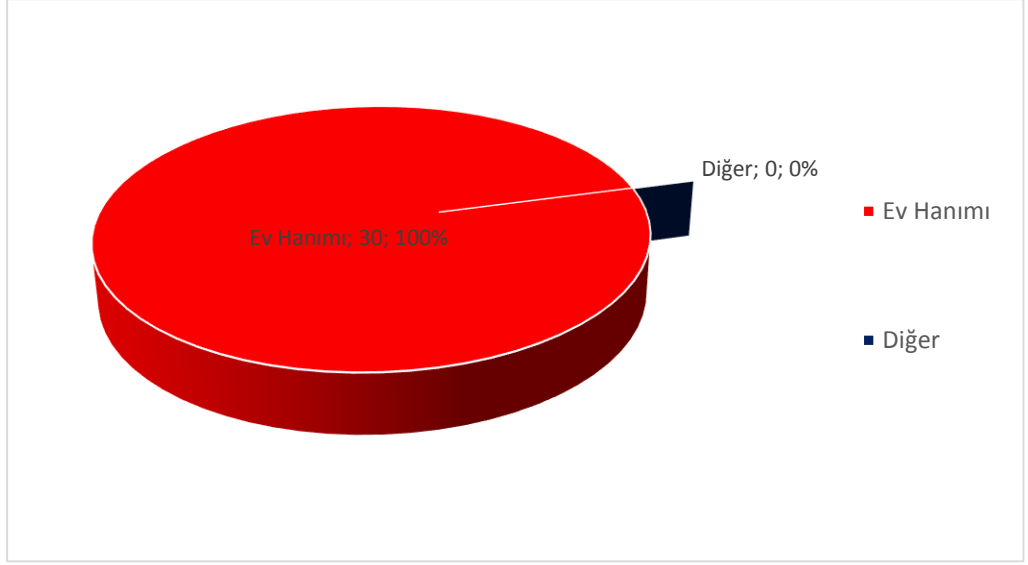
Şekil 3.4. Baba Eğitim Durumunu Gösteren Frekans Grafiği

Şekil 3.4'te araştırmaya katılan çalışma grubunun baba eğitim durumlarına ait dağılımı yüzde-frekans grafik halinde gösterilmiştir.

Tablo 3.5. Anne Meslek Durumunu Gösteren Yüzde-Frekans Bilgileri

Anne Meslek Durumu	f	%
Ev Hanımı	30	100
Memur	-	-
İşçi	-	-
Serbest Meslek	-	-
Diğer	-	-
Toplam	30	100

Tablo 3.5'te çalışmaya katılan öğrenci annelerinin tamamının ev hanımı olduğu görülmektedir.

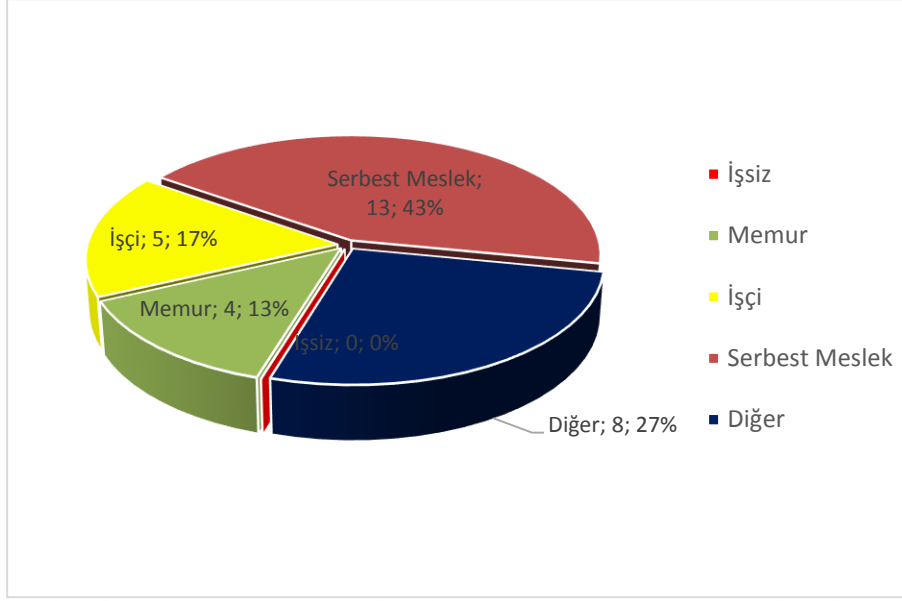
Şekil 3.5. Anne Meslek Durumunu Gösteren Frekans Grafiği

Şekil 3.5'te araştırmaya katılan çalışma grubunun anne meslek durumlarına ait dağılımının frekans grafiği gösterilmiştir.

Tablo 3.6. Baba Meslek Durumunu Gösteren Yüzde-Frekans Bilgileri

Baba Meslek Durumu	f	%
İşsiz	-	-
Memur	4	13,3
İşçi	5	16,6
Serbest Meslek	13	43,3
Diğer	8	26,7
Toplam	30	100

Tablo 3.6 incelendiğinde çalışmaya katılan öğrenci babalarının; % 13.3'ünün memur, % 16.6'sının işçi, % 43.3'ünün serbest meslekte,% 26.7'sinin diğer meslek grubunda çalıştıkları görülmektedir.

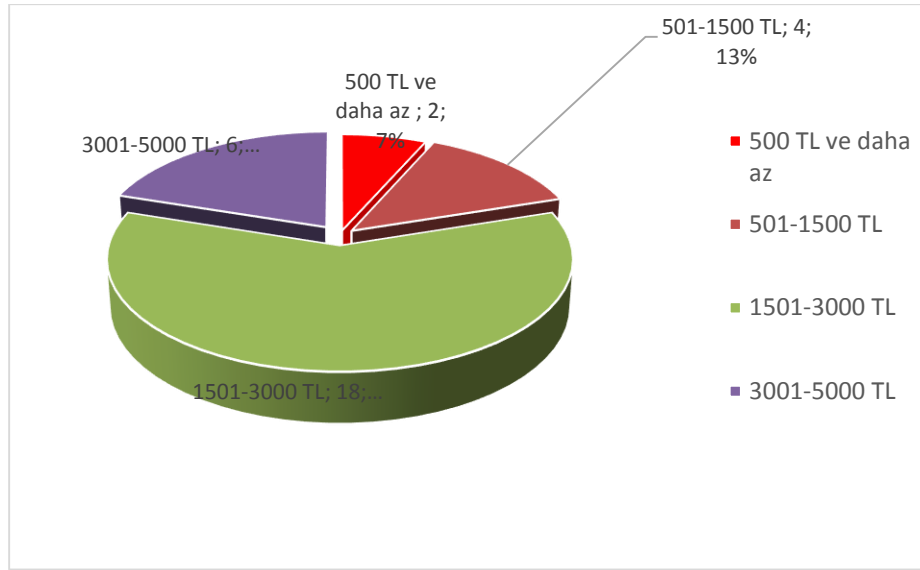
Şekil 3.6. Baba Meslek Durumunu Gösteren Frekans Grafiği

Şekil 3.6'ya bakıldığında araştırmaya katılan çalışma grubunun baba meslek durumlarına ait dağılımının frekans grafiği gösterilmiştir.

Tablo3.7. Ailelerin Aylık Gelir Durumunu Gösteren Yüzde-Frekans Bilgileri

Aylık Gelir Durumu	f	%
500 TL ve daha az	2	6,7
501-1500 TL	4	13,3
1501-3000 TL	18	60,0
3001-5000 TL	6	20,0
Toplam	30	100

Tablo 3.7'de çalışmaya dâhil edilen öğrencilerin aile gelir durumlarına bakıldığında; % 6,7'sinin 500 TL ve daha az, % 13,3'ünün 501-1500 TL , % 60'ının 1501-3000 TL, % 20'sinin 3001-5000 TL aylık gelire sahip oldukları görülmektedir.

Şekil 3.7. Ailelerin Aylık Gelir Durumunu Gösteren Frekans Grafiği

Şekil 3.7’de araştırmaya katılan çalışma grubunun aile aylık gelir durumlarına ait dağılımının frekans grafiği gösterilmiştir.

3.3. Araştırma Verilerinin Toplanması

Bu bölümde araştırmada kullanılan veri toplama araçları ve bu araçların nasıl geliştirildiği açıklanmıştır.

Yapılan çalışmada veri toplama aracı olarak; Kişisel Bilgi Formu, Etkinliklere Yönelik Soru Formu, Açık Uçlu Soru Formu ve Uzman Görüşü Alma Formu kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu, araştırmaya katılan öğrencilerin demografik bilgilerine ulaşmak amacıyla kullanılmıştır. Formda katılımcılara; cinsiyet, yaş, doğum yeri, kardeş sayısı, anne-baba eğitim durumu, anne-baba mesleği ve aile aylık geliri ile ilgili sorular yöneltilmiştir.

3.3.2. Müzik Etkinliklerini Değerlendirme Formu

Müzik Etkinliklerini Değerlendirme Formu, Orta ve Ağır düzey zihinsel engelli bireylere ritim içerikli müziksel uygulamaların ne ölçüde etki ettiğini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Öncelikle araştırmacı tarafından alan uzmanlarıyla yapılan görüşmeler doğrultusunda 4 alt boyut oluşturulmuş ve sorular bu boyutlara göre hazırlanmıştır. Her boyut için ayrı ayrı 20 soru oluşturulmuş ve toplam

80 sorudan oluşan form uzman görüşlerine sunulmuştur. Öğrencilerin davranışlarının belirlenmesine yönelik hazırlanan bu form, uzmanlardan gelen geri dönütlerle birlikte 44 soruya düşürülmüştür. Müzik Etkinliklerini Değerlendirme Formu; 1. Öğrencinin Fiziksel, Psikomotor, Sosyal, Bilişsel Özellikleri (7 soru), 2. Uyumsal Ve İletişimsel Beceri Alanları (11 soru), 3. Problem Davranış Alanları (21 soru), 4. Müziksel İstek Ve Beceri Düzeyleri (5 soru) şeklinde son hâlini almıştır. Formda yer alan ifadeler için maddelerin cevap seçenekleri maddeler için Tamamen (5) ile Hiç (1) arasında değişmektedir.

3.3.3. Açık Uçlu Soru Formu

Bu araştırmada, nitel verileri elde etmek amacıyla öğretmenler için, öğrencilerle yapılan müziksel uygulamalara yönelik, açık uçlu sorulardan oluşan bir form geliştirilmiştir. Bu formdan elde edilen veriler ile öğrencilerin uygulanan çalışmadan nasıl etkilendiğinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Öğrencilerde müziksel uygulamalar sonucunda oluşan değişimleri belirlemek amacıyla, araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan form kapsam geçerliği için uzman görüşlerine sunulmuştur. Uzmanlardan formda yer alan maddelerin, çalışmanın amacına uygunluğunu değerlendirmeleri istenmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda düzenlenen formda, 4 adet açık uçlu soru yer almıştır. Oluşturulan bu form ile ritim içerikli müziksel uygulamaların, orta ve ağır düzey engelli bireyler üzerindeki etkisi hakkında en doğru bilgilerin birinci ağızlardan alınarak tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Tablo 3.8. Açık uçlu soru formunda yer alan sorular

No	SORULAR
1	Sizce yapılan müzik etkinlikleri çocuğun sınıf içerisindeki davranışlarında ne ölçüde etkili olmuştur?
2	Sizce yapılan etkinlikler çocuğun sosyal gelişimini nasıl etkilemiştir?
3	Sizce yapılan etkinlikler çocuğun dil gelişimini nasıl etkilemiştir?
4	Sizce özel eğitimde müzik etkinliklerine ne ölçüde yer verilmelidir?

3.3.4. Uzman Görüşü Alma Formu

Yapılan çalışmada, uygulanan formların geçerliğini saptamak ve çalışmanın daha sağlıklı yürütülmesini sağlamak amacıyla, araştırmacı tarafından Uzman Görüşü Alma

Formu düzenlenmiştir. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının, daha güvenilir ve kaliteli olması açısından, geliştirilen araçlar, uzman görüşlerine sunulmuştur. Araştırma için hazırlanan bu araçlar uzmanlardan gelen dönütlerle son şeklini aldıktan sonra araştırmada kullanılmıştır.

3.4. Müziksel Uygulama ve Veri Toplama Süreci

Bu başlık altında, araştırmada uygulanan, çalışma (ritim etkinlikleri) ve veri toplama sürecinin aşamaları ile bu aşamalarda kullanılan etkinlikler yer almaktadır.

Çalışma 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılı birinci döneminde 10 hafta süren bir eğitim programıyla öğrencilere uygulanmıştır.

- Ritim uygulama ve veri toplama sürecine başlamadan önce Ali Kuşçu Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezinden gerekli izinler alındıktan sonra 2016-2017 Eğitim-öğretim yılı içerisinde 14 hafta süren bir eğitim programıyla orta ve ağır düzey engelli öğrencilere uygulanmıştır.

Araştırmanın müziksel uygulama ve veri toplama süreci aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 3.9. Araştırmanın müziksel uygulama ve veri toplama süreci

Haftalar	GÜNLER					Çalışma Süresi	Grup	Yapılan Çalışma
	Pazartesi	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma			
1. HAFTA	✓	✓	✓	✓	✓	40+40 dk.	Çalışma Grubu	Çalışma grubunun belirlenmesi ve kişisel bilgi formunun uygulanması
2. HAFTA	✓	✓	✓	✓	✓	40+40 dk.	Çalışma Grubu	Çalışma grubuna etkinliğin uygulamalı bir şekilde anlatılması
3. HAFTA	✓	✓	✓	✓	✓	40+40 dk.	Çalışma Grubu	Çalışma grubuna etkinliğin uygulamalı bir şekilde anlatılması
4. HAFTA	✓	✓	✓	✓	✓	40+40 dk.	Çalışma Grubu	1 Numaralı Ritim Çalışmasının Yapılması
5. HAFTA	✓	✓	✓	✓	✓	40+40 dk.	Çalışma Grubu	2 Numaralı Ritim Çalışmasının Yapılması
6. HAFTA	✓	✓	✓	✓	✓	40+40 dk.	Çalışma Grubu	3 Numaralı Ritim Çalışmasının Yapılması
7. HAFTA	✓	✓	✓	✓	✓	40+40 dk.	Çalışma Grubu	4 Numaralı Ritim Çalışmasının Yapılması
8. HAFTA	✓	✓	✓	✓	✓	40+40 dk.	Çalışma Grubu	5 Numaralı Ritim Çalışmasının Yapılması
9. HAFTA	✓	✓	✓	✓	✓	40+40 dk.	Çalışma Grubu	6 Numaralı Ritim Çalışmasının Yapılması
10. HAFTA	✓	✓	✓	✓	✓	40+40 dk.	Çalışma Grubu	7 Numaralı Ritim Çalışmasının Yapılması
11. HAFTA	✓	✓	✓	✓	✓	40+40 dk.	Çalışma Grubu	8 Numaralı Ritim Çalışmasının Yapılması
12. HAFTA	✓	✓	✓	✓	✓	40+40 dk.	Çalışma Grubu	9 Numaralı Ritim Çalışmasının Yapılması
13. HAFTA	✓	✓	✓	✓	✓	40+40 dk.	Çalışma Grubu	10 Numaralı Ritim Çalışmasının Yapılması
14. HAFTA	✓	✓	✓	✓	✓	40+40 dk.	Çalışma Grubu	Çalışmanın sonlandırılması ve sergilenmesi

Uygulama sürecinde uygulanan ritim çalışmaları, uygulama şekli ve öğrencilere kazandırılması beklenen amaçlarla birlikte aşağıda açıklanmıştır:

1.Hafta: Müziksel çalışmanın ilk hafta uygulamasında, öğrencilere çalışma süresince kullanılacak ritim aletleri dağıtılarak incelemeleri sağlandı. Elleriindeki ritim aletleri hakkında bilgi verildi. Mevcut ritim aletleri, öğrenciler arasında değiş tokuş-edilerek,

tüm öğrencilerin ritim aletlerini incelemeleri sağlandı. Öğrencilerin motivasyonu artırılarak enstrümanları çalmaları konusunda cesaretlendirildi. Özgüvenlerini destekleyici konuşmalar yapılarak, kendilerini rahat hissetmeleri sağlandı. Böylece grup, hem zihinsel hem de fiziksel olarak eğitime hazır hale getirildi. Daha sonra öğrenciler gruplandırıldı. Her gruba bir ritim aleti verilerek, öğrencilerin, ritim aletlerinden çıkan farklı sesleri duymaları ve farkına varmaları sağlandı. Davul sesi, darbuka sesi, marakas sesi, zil sesi, bendir sesi ve diğer ritim aletlerinin sesleri tek tek öğrencilere dinletildi. Ritim aletleri, öğrenciler arasında değiş tokuş edilerek her öğrencinin, her ritim aletini çalması ve çıkan sesi dinlemesi sağlandı. Yapılan etkinlik ile öğrencilerin ritim aletlerini tanıma, farklı sesleri ayırt etme ve dinleme becerilerinin geliştirilmesini amaçlamaktadır.

2.Hafta: Müziksel çalışmanın 2.hafta uygulamasında öğrencilerin; ellerini ve ayaklarını aynı anda vurmalarını sağlayıp, ritimsel beyin jimnastiği egzersizi yapılarak ritim duygularının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Etkinlik, başlangıçta alkışla ritim tutma egzersizi, daha sonra ayakla ritim tutma sıralaması içinde, eğitmenin model olması ile başladı. Öğrencilerin eğitmeni dikkatli biçimde izlemeleri; bir kaç kez tekrar edildikten sonra da eğitmenin talimatıyla öğrencilerin, eğitmenle eş zamanlı olarak ritim tutması sağlandı. Çalışma sırasında ritim tutamayan öğrenciler için, fiziksel yardımda bulunularak o öğrencilerin de çalışmaya aktif olarak katılması sağlandı. Ritim çalışmasına eğitmen 4/4 ölçü içerisinde Van tartımı ile başlamıştır. Bu çalışma sırasında öğrencilerin eş güdümlü hareket etmeleri ve aynı anda ritim tutma becerilerini geliştirmeleri amaçlanmıştır.

3. Hafta: Öğrencilerin tam öğrenmelerini sağlamak adına 2. hafta etkinlikleri tekrar edilmiştir.

4. Hafta: Müziksel çalışmanın 4.hafta uygulamasında, öğrencilerin ritim aletleri ile 4/4'lük ölçü içerisinde Van-İzmir tartımını vurmaları istenmiştir. Çalışmaya geçilmeden önce örnekler verildi. Sonra öğrencilerin dikkatini çekmek için 4/4'lük ölçü içerisinde Van İzmir tartımını önce alkışlarla yapmaları istendi. Çalışmayı yapamayan öğrencilere, fiziksel yardımda bulunarak o öğrencilerin de çalışmaya aktif olarak katılması sağlandı. Daha sonra uygulanan fiziksel yardım kademeli olarak geri çekilerek, öğrencilerin bağımsız olarak çalışmayı yapmaları sağlandı. Çalışma birkaç kez tekrar edildikten sonra, öğrencilere ritim aletleri dağıtılarak alkışlarla yaptıkları 4/4'lük ölçü içerisinde

Van İzmir tartımını çalmaları istendi. Öncelikle öğrencilere örnek ritim aletlerinin ne şekilde çalındığı gösterildi. Öğrencilerin de aynı tartımı vurmaları istendi. Tartımı vuran öğrencilerin davranışları betimlenerek pekiştirildi. Tartımı vuramayan öğrencilere fiziksel yardım uygulanarak onların da yapmaları, özgüven ve motivasyonlarının artmaları sağlandı. Öğrencilere uygulanan yardım, kademeli olarak geri çekildi. Bu çalışma sırasında öğrencilerin ritim aletleri ile 4/4'lük ölçü içerisinde Van-İzmir tartımını vurmaları amaçlanmıştır.

5. Hafta: Öğrencilerin tam öğrenmelerini sağlamak amacıyla 4.hafta etkinlikleri tekrar edilmiştir.

6.Hafta: Müziksel çalışmanın 6.hafta uygulamasında, öğrencilerin ritim aletleri ile 4/4'lük ölçü içerisinde Karaman tartımını vurmaları istenmiştir. Çalışmaya geçilmeden önce örnekler verildi. Öğrencilerin dikkatini çekmek için 4/4'lük ölçü içerisinde Karaman tartımını alkışlarla yapmaları istendi. Daha sonra aynı çalışmayı önlerinde bulunan masaya vurarak yapmaları istendi. Çalışmayı yapamayan öğrencilere fiziksel yardımda bulunarak o öğrencilerin de çalışmaya aktif olarak katılması sağlandı. Böylece öğrencilerin başarabilme duygularının ön plana çıkarılarak özgüvenlerinin artması sağlandı. Öğrencilere uygulanan fiziksel yardım zamanla kademeli olarak geri çekilerek öğrencilerin bağımsız olarak alkışlaması sağlanmıştır. Birkaç kez tekrar edildikten sonra, ritim aletleri dağıtılarak alkışlarla yaptıkları 4/4'lük ölçü içerisinde Karaman tartımını çalmaları istenmiştir. Öncelikle öğrencilere, model olarak ritim aletleri ile ne şekilde çaldığı birkaç kez gösterilmiş, sonra da öğrencilerin aynı tartımı vurmalarını istenmiştir. Tartımı vuran öğrencilerin davranışları da betimlenerek pekiştirilmiştir. Tartımı vuramayan öğrencilere de fiziksel yardım uygulanarak onların da yapması, özgüven ve motivasyonlarının artması sağlanmıştır. Sonra uygulanan yardım, kademeli olarak geri çekilmiştir. Bu çalışma sırasında, öğrencilerin ritim aletleri ile 4/4'lük ölçü içerisinde Karaman tartımını vurmaları amaçlanmıştır.

7. Hafta: Öğrencilerin tam öğrenmelerini sağlamak amacıyla 6.hafta etkinlikleri tekrar edilmiştir.

8. Hafta: Çalışma birkaç kez tekrar edildikten sonra öğrencilere ritim aletleriyle ne şekilde çalındığı defalarca gösterilmiş, ritim aletleri dağıtılarak onların da Ankara tartımını çalmaları istenmiştir. Tartımı vuran öğrencilerin davranışları betimlenerek, pekiştirilmiş, vuramayan öğrencilere de fiziksel yardım uygulanarak onların da tartımı yapmaları, özgüven ve motivasyonlarının artması sağlanmıştır. Daha sonra uygulanan

yardım, kademeli olarak geri çekilmiştir. Bu çalışma sırasında öğrencilerin ritim aletleriyle 4/4'lük ölçü içerisinde Ankara tartımını vurmaları amaçlanmıştır.

9. Hafta: Öğrencilerin tam öğrenmelerini sağlamak amacıyla 8.hafta etkinlikleri tekrar edilmiştir.

10.Hafta: Deneysel çalışmanın 10.hafta uygulamasında öğrencilerin ritim aletleri ile 4/4'lük ölçü içerisinde Anadolu tartımını vurmaları istenmiştir. Çalışmaya geçilmeden önce örnekler verilmiş, öğrencilerin dikkatini çekmek için 4/4'lük ölçü içerisinde, Anadolu tartımını alkışlarla yapması istenmiştir. Sonra aynı çalışmayı önlerinde bulunan masaya sonra da dizlerine vurarak yapmaları istenmiştir. Çalışmayı yapamayan öğrencilere fiziksel yardımda bulunularak o öğrencilerin de çalışmaya aktif olarak katılması sağlanmıştır. Böylece öğrencilerin başarabilme duyguları ön plâna çıkarılarak özgüvenlerinin artmasını sağlamıştır. Daha sonra uygulanan fiziksel yardım kademeli olarak geri çekilmiş, öğrencinin bağımsız olarak tartımları vurmaları sağlanmıştır. Çalışma birkaç kez tekrar edildikten sonra, ritim aletleri dağıtılarak alkışlarla yaptıkları 4/4'lük ölçü içerisinde Anadolu tartımını çalmaları istenmiştir. Öncelikle öğrencilere, örnek olarak ritim aletleri ile ne şekilde çalışıldığını görmeleri istenmiştir. Birkaç kez gösterilmiştir. Öğrencilerin de aynı tartımı vurmaları istenmiştir. Tartımı vuran öğrencilerin davranışları betimlenerek pekiştirmiş, tartımı vuramayan öğrencilere de fiziksel yardım uygulanarak onların da yapmaları özgüven ve motivasyonlarının artmaları sağlanmıştır. Daha sonra uygulanan yardım kademeli olarak geri çekilmişti. Bu çalışma sırasında öğrencilerin ritim aletleri ile 4/4'lük ölçü içerisinde Anadolu tartımını vurmaları amaçlanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiki ölçümlere yer verilmiştir. Araştırmanın nicel boyutuyla, ilgili elde edilen verilerin analizi için, SPSS(Statistical Package For Social Sciences) for Windows 24.0 Paket Programı kullanılmıştır. Nitel veriler ise, katılımcıların ritim içerikli müziksel uygulamaların, öğrencilerin davranışları üzerindeki etkisine yönelik görüşleri hakkında verdikleri cevaplar, araştırmacı tarafından yorumlanarak değerlendirilmiştir. Tüm bu işlemlerden sonra elde edilen veriler, yorumlanmış ve tablolaştırılarak sunulmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde ulaşılan bulgular ve bulgulara ilişkin yorumlar üzerinde durulmaktadır. Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, araştırmanın alt problemlerine göre, ayrı ayrı başlıklar altında ele alınmış ve yorumlanmıştır.

4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine Yönelik Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci alt problemi **“Ritim içerikli müzik uygulamalarının orta ve ağır düzey engelli bireylerin fiziksel, psikomotor, sosyal ve bilişsel davranış alanları üzerindeki etkileri nelerdir?”** şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt problemin cevabı için yapılan uygulama sırasında öğrencinin gözlenen davranışları ile ilgili, “Yapılan etkinlik öğrencinin; Kendine güvenini ne ölçüde geliştirmiştir?, Başarma hevesini ne ölçüde etkilemiştir?, Müzik etkinliklerine katılımda ne ölçüde isteklenmiştir?, Sosyal gelişim uygulamalarına katılımdan ne derece hoşlanmıştır?, Fiziksel gelişim (sportif etkinlik) uygulamalarına katılmaktan ne derece hoşlanmıştır?, Zihinsel gelişim uygulamalarına katılmaktan ne derece hoşlanmıştır?, Kişisel öz bakımını yapma isteğine ne derece sahip olmuştur?” Sorularına yanıt aranmıştır. Bu sorulara verilen cevaplar aşağıda yüzde-frekans türünden tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 4.1. Uygulama Sonrasında Örneklemin "Kendine Güvenini Ne Ölçüde Geliştirmiştir?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	7	23,3
Büyük Ölçüde	20	66,7
Tamamen	3	10

Tablo 4.1 incelendiğinde uygulama sonrasında çalışmaya dâhil edilen katılımcıların " Uygulama, örneklemin kendine güvenini ne ölçüde geliştirmiştir?"

sorusuna; % 23,3'ünün kısmen, %66,7'sinin büyük ölçüde , %10'unun tamamen cevabını verdikleri görülmektedir.

Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; katılımcıların kendilerine olan güven duygusunun artış gösterdiği söylenebilir.

Tablo 4.2. Uygulama Sonrasında "Uygulama Örneklemin "Başarma Hevesini Ne Ölçüde Desteklemiştir?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	6	20
Büyük Ölçüde	16	53,3
Tamamen	8	26,7

Tablo 4.2 incelendiğinde çalışmaya dâhil edilen katılımcıların "Başarma hevesini ne ölçüde desteklemiştir?" sorusuna; %20'sinin kısmen, %53,3'ünün büyük ölçüde, %26,7'sinin tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; katılımcıların başarıma isteğinin artış gösterdiği söylenebilir.

Tablo 4.3. Uygulama Örneklemin "Derslere Katılma İsteğinde Ne Ölçüde Etkili Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	1	3,3
Kısmen	6	20
Büyük Ölçüde	21	70
Tamamen	2	6,7

Tablo 4.3 incelendiğinde çalışmaya dâhil edilen katılımcıların " Derslere katılma isteğinde ne ölçüde etkili olmuştur?" sorusuna;%3,3'ünün çok az, %20'sinin kısmen, %70'inin büyük ölçüde, %6,7'sinin tamamen cevabını verdikleri görülmektedir.

Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; katılımcıların derslere katılmak için gösterdikleri çabanın büyük ölçüde artış gösterdiği söylenebilir.

Tablo 4.4. Uygulama Örneklemin "Sosyal Gelişim Uygulamalarına Katılımına Ne Derece Katkı Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	1	3,3
Kısmen	8	26,7
Büyük Ölçüde	15	50
Tamamen	6	20

Tablo 4.4 incelendiğinde çalışmaya dâhil edilen katılımcıların "Sosyal gelişim uygulamalarına katılımına ne derece katkı sağlamıştır?" sorusuna ;%3,3'ünün çok az ,%26,7'sinin kısmen,%50'sinin büyük ölçüde ,%20'sinin tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; Sosyal gelişim uygulamalarına katılma isteğinde artış olduğu söylenebilir.

Tablo 4.5. Uygulama Örneklemin "Fiziksel Gelişim (Sportif Etkinlik) Uygulamalarına Katılımında Ne Derece Katkı Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	7	23,3
Kısmen	8	26,7
Büyük Ölçüde	13	43,3
Tamamen	2	6,7

Tablo 4.5 incelendiğinde çalışmaya dâhil edilen katılımcıların "Fiziksel gelişim (sportif etkinlik) uygulamalarına katılımında ne derece katkı sağlamıştır?" sorusuna; %23,3'ünün çok az ,%26,7'sinin kısmen,%43,3'ünün büyük ölçüde ,%6,7'sinin tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; Fiziksel gelişim uygulamalarına katılma isteğinde artış olduğu söylenebilir.

Tablo 4.6. Uygulama Örneklemin "Zihinsel Gelişim Uygulamalarına Katılımında Ne Derece Etkili Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	11	36,7
Büyük Ölçüde	18	60
Tamamen	1	3,3

Tablo 4.6 incelendiğinde çalışmaya dâhil edilen katılımcıların "Zihinsel gelişim uygulamalarına katılımında ne derece etkili olmuştur?" sorusuna; %36,7'sinin kısmen, %60'ının büyük ölçüde ,%3,3'ünün tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; zihinsel gelişim uygulamalarına katılma isteğinde artış olduğu söylenebilir.

Tablo 4.7. Uygulama Örneklemin "Öz Bakımını Yapma İsteğine Ne Derece Katkı Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	9	30
Büyük Ölçüde	19	63,3
Tamamen	2	6,7

Tablo 4.7 incelendiğinde çalışmaya dâhil edilen katılımcıların "Öz bakımını yapma isteğine ne derece katkı sağlamıştır?" sorusuna; %30'unun kısmen, %63,3'ünün büyük ölçüde, %6,7'sinin tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; öz bakımını yapma konusundaki isteklerinde artış olduğu söylenebilir.

4.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine Yönelik Bulgular ve Yorum

Araştırmanın İkinci alt problemi “**Ritim içerikli müzik uygulamalarının orta ve ağır düzey engelli bireylerin uyumsal ve iletişimsel beceri alanları üzerindeki etkileri nelerdir?**” şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt problemin cevabı için yapılan uygulama sırasında, öğrencinin gözlenen davranışları ile ilgili, “Grup içerisinde ne derece uyumlu davranmaya başlamıştır?, Kurallara ne derece uyum göstermeye başlamıştır?, Aile bireyleri ile iletişim kurma isteği hangi düzeydeydi?, Okula gitme isteği hangi düzeydeydi?, Sanatsal etkinliklerde (bireysel yada arkadaşları ile birlikte) yer alma isteği hangi düzeydeydi?, İletişim becerisi ve isteği hangi düzeydeydi?, Söz dinleme alışkanlığı hangi düzeydeydi?, Sınıf ve okul kurallarına uymama davranışı varsa bu hangi düzeydeydi?, Başkalarının eşyalarını izinsiz alma ve kullanma varsa hangi düzeydeydi?, Karşı cins ile de arkadaşlık kurabilme durumu hangi düzeydeydi?, Arkadaşları ile iyi geçinme durumu hangi düzeydeydi?” Sorularına yanıt aranmıştır. Bu sorulara verilen cevaplar aşağıda yüzde-frekans türünden tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 4.8. Uygulama Örneklemin "Grup İçerisindeki Olumlu Davranışlarına Ne Derece Katkı Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	5	16,7
Büyük Ölçüde	16	53,3
Tamamen	9	30,0

Tablo 4.8 incelendiğinde çalışmaya dâhil edilen katılımcıların "Grup içerisindeki olumlu davranışlarına ne derece katkı sağlamıştır?" sorusuna; %16,7'sinin kısmen, %53,3'ünün büyük ölçüde, %30'unun tamamen cevabını verdikleri görülmektedir.

Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre katılımcıların grup içerisindeki olumlu davranışlarında artış olduğu söylenebilir.

Tablo 4.9. Uygulama Örneklemin Sınıf "Kurallarına Uymasına Ne Derece Katkı Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	4	13,3
Büyük Ölçüde	16	53,3
Tamamen	10	33,3

Tablo 4.9 incelendiğinde çalışmaya dâhil edilen katılımcıların "Kurallarına uymasına ne derece katkı sağlamıştır?" sorusuna; %13,3'ünün kısmen, %53,3'ünün büyük ölçüde, %33,3'ünün tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; Sınıf kurallarına uyma davranışlarında büyük ölçüde artış olduğu söylenebilir.

Tablo 4.10. Uygulama Örneklemin "Aile Bireyleri İle İletişim Kurma İsteğinde Ne Derece Etkili Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	2	6,7
Büyük Ölçüde	25	83,3
Tamamen	3	10

Tablo 4.10 incelendiğinde çalışmaya dâhil edilen katılımcıların "Aile bireyleri ile iletişim kurma isteğinde ne derece etkili olmuştur?" sorusuna; %6,7'sinin kısmen, %83,3'ünün büyük ölçüde, %10'unun tamamen cevabını verdikleri görülmektedir.

Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; Aile bireyleri ile iletişim kurma isteklerinde büyük ölçüde artış olduğu söylenebilir.

Tablo 4.11. Uygulama Örneklemin "Okula Gitme İsteğine Hangi Düzeyde Katkı Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	2	6,7
Kısmen	1	3,3
Büyük Ölçüde	7	23,3
Tamamen	20	66,7

Tablo 4.11 incelendiğinde çalışmaya dâhil edilen katılımcıların "Okula gitme isteğine hangi düzeyde katkı sağlamıştır?" sorusuna; %6,7'sinin çok az, %3,3'ünün kısmen, %23,3'ünün büyük ölçüde, %66,7'sinin tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; katılımcıların okula gitme isteklerinde artış olduğu söylenebilir.

Tablo 4.12. Uygulama Örneklemin "Sanatsal Etkinliklerde (Bireysel Ya Da Arkadaşları İle Birlikte) Yer Alma İsteğinde Ne Derece Etkili Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	6	20
Büyük Ölçüde	12	40
Tamamen	12	40

Tablo 4.12 incelendiğinde çalışmaya dâhil edilen katılımcıların "Sanatsal etkinliklerde (bireysel yada arkadaşları ile birlikte) yer alma isteğinde ne derece etkili olmuştur?" sorusuna; %20'sinin kısmen, %40'nın büyük ölçüde ,%40'nın tamamen

cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; katılımcıların Sanatsal etkinliklere katılma isteklerinde artış olduğu söylenebilir.

Tablo 4.13. Uygulama Örneklemin "İletişim Becerisi Ve İsteği Kazanmasında Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	7	23,3
Büyük Ölçüde	22	73,3
Tamamen	1	3,3

Tablo 4.13 incelendiğinde çalışmaya dâhil edilen katılımcıların "İletişim becerisi ve isteği kazanmasında ne derece faydalı olmuştur?" sorusuna; %23,3'ünün kısmen, %73,3'ünün büyük ölçüde ,%3,3'ünün tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; katılımcıların İletişim kurma isteklerinde artış olduğu söylenebilir.

Tablo 4.14. Uygulama Örneklemin "Söz Dinleme Alışkanlığında Ne Derece Fayda Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	4	13,3
Büyük Ölçüde	12	40
Tamamen	14	46,7

Tablo 4.14 incelendiğinde çalışmaya dâhil edilen katılımcıların "Söz dinleme alışkanlığında ne derece fayda sağlamıştır?" sorusuna; %13,3'nün kısmen,%40'nın büyük ölçüde, %46,7'sinin tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama

sonrası alınan sonuçlara göre; katılımcıların söz dinleme davranışlarında artış olduğu söylenebilir.

Tablo 4.15. Uygulama Örneklemin "Sınıf Ve Okul Kurallarına Uyma Davranışında Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	1	3,3
Kısmen	3	10
Büyük Ölçüde	25	83,3
Tamamen	1	3,3

Tablo 27 incelendiğinde çalışmaya dâhil edilen katılımcıların "Sınıf ve okul kurallarına uyma davranışında ne derece faydalı olmuştur?" sorusuna; % 3,3'ünün çok az, %10'unun kısmen, %83,3'ünün büyük ölçüde, %3,3'ünün tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; katılımcıların sınıf ve okul kurallarına uyma davranışlarında azalma olduğu söylenebilir.

Tablo 4.16. Uygulama Örneklemin "Başkalarının Eşyalarını İzinsiz Alma Ve Kullanma Alışkanlığı Kazanmasında Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	4	13,3
Büyük Ölçüde	8	26,7
Tamamen	18	60

Tablo 4.16 incelendiğinde çalışmaya dâhil edilen katılımcıların "Başkalarının eşyalarını izinsiz alma ve kullanma alışkanlığının azalmasında ne derece faydalı olmuştur?" sorusuna; %13,3'ünün kısmen, %26,7'sinin büyük ölçüde, %60'nın tamamen

cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; katılımcıların eşyalarını izinsiz alma ve kullanma davranışlarında azalma olduğu söylenebilir.

Tablo 4.17. Uygulama Örneklemin "Karşı Cins İle Arkadaşlık Kurabilme Durumunda Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	1	3,3
Çok Az	-	-
Kısmen	11	36,7
Büyük Ölçüde	15	50
Tamamen	3	10

Tablo 4.17 incelendiğinde çalışmaya dâhil edilen katılımcıların "Karşı cins ile arkadaşlık kurabilme durumunda ne derece faydalı olmuştur?" sorusuna; %3,3'ünün hiç, %36,7'sinin kısmen, %50'sinin büyük ölçüde, %10'unun tamamen, cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; katılımcıların karşı cinsle arkadaşlık kurma isteğinde artış olduğu söylenebilir.

Tablo 4.18. Uygulama Örneklemin "Arkadaşları İle İyi Geçinme Durumunda Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	1	3,3
Kısmen	1	3,3
Büyük Ölçüde	18	60
Tamamen	10	33,3

Tablo 4.18 incelendiğinde çalışmaya dâhil edilen katılımcıların "Arkadaşları ile iyi geçinme durumunda ne derece faydalı olmuştur?" sorusuna; %3,3'ünün çok az,

%3,3'ünün kısmen, %60'ının büyük ölçüde, %33,3'ünün tamamen, cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; katılımcıların arkadaşları ile iyi geçinme isteğinde artış olduğu söylenebilir.

4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular ve Yorum

Araştırmanın üçüncü alt problemi “**Ritim içerikli müzik uygulamalarının orta ve ağır düzey engelli bireylerin problem davranış alanları üzerindeki etkileri nelerdir?**” şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt problemin cevabı için yapılan uygulama sırasında öğrencinin gözlenen davranışları ile ilgili, “İçe kapanıklık varsa hangi düzeydeydi?, Tepinerek isteme davranışı varsa hangi düzeydeydi?, Yersiz ağlama davranışı varsa hangi düzeydeydi?, Kendi kendine anlamsız konuşma davranışı varsa bu hangi düzeydeydi?, Parmak emme varsa hangi düzeydeydi?, Tırnak yeme varsa hangi düzeydeydi?, Yeme bozuklukları varsa hangi düzeydeydi?, Altını ıslatma davranışı varsa hangi düzeydeydi?, İnatçılık varsa hangi düzeydeydi?, Yoğun korku varsa hangi düzeydeydi?, Yoğun kaygı varsa hangi düzeydeydi?, Öfke nöbetleri varsa hangi düzeydeydi?, Bağırma çılgık atma davranışı varsa hangi düzeydeydi?, Kendine zarar verme davranışı varsa hangi düzeydeydi?, Hırçınlık yapma alışkanlığı varsa hangi düzeydeydi?, Küsme alışkanlığı varsa hangi düzeydeydi?, Şikayet etme alışkanlığı varsa hangi düzeydeydi?, Kötü söz söyleme alışkanlığı varsa hangi düzeydeydi?, Tükürme alışkanlığı varsa hangi düzeydeydi?, Yerinde sallanma alışkanlığı varsa hangi düzeydeydi? Vurma alışkanlığı varsa hangi düzeydeydi?” Sorularına yanıt aranmıştır. Bu sorulara verilen cevaplar aşağıda yüzde-frekans türünden tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 4.19. Uygulama Örneklemin "İçe Kapanıklık Durumunun Olumlu Yönde Gelişmesin De Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	3	10
Büyük Ölçüde	23	76,7
Tamamen	4	13,3

Tablo 4.19 incelendiğinde çalışmaya dâhil edilen katılımcıların "İçe kapanıklık durumunun olumlu yönde gelişmesin de ne derece faydalı olmuştur?" sorusuna; %10'unun kısmen, %76,7'sinin büyük ölçüde, %13,3'nun tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; katılımcıların içe kapanıklık durumunda azalma olduğu söylenebilir.

Tablo 4.20. Uygulama Örneklemin "Tepinerek İsteme Davranışının Olumlu Yönde Gelişmesinde Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	3	10
Büyük Ölçüde	16	53,3
Tamamen	11	36,7

Tablo 4.20 incelendiğinde çalışmaya dâhil edilen katılımcıların "Tepinerek isteme davranışının olumlu yönde gelişmesinde ne derece faydalı olmuştur?" sorusuna; %10'unun kısmen, %53,3'ünün büyük ölçüde, %36,7'sinin tamamen, cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; katılımcıların tepinerek isteme davranışlarında azalma olduğu söylenebilir.

Tablo 4.21. Uygulama Örneklemin "Yersiz Ağlama Davranışının Olumlu Yönde Gelişmesinde Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	1	3,3
Büyük Ölçüde	16	53,3
Tamamen	13	43,3

Tablo 4.21 incelendiğinde çalışmaya dâhil edilen katılımcıların "Yersiz ağlama davranışının olumlu yönde gelişmesinde ne derece faydalı olmuştur?" sorusuna; %3,3'ünün kısmen, %53,3'ünün büyük ölçüde, %43,3'ünün tamamen, cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; katılımcıların Yersiz ağlama davranışlarında azalma olduğu söylenebilir.

Tablo 4.22. Uygulama örneklemin "Kendi kendine anlamsız konuşma davranışının olumlu yönde gelişmesinde ne derece faydalı olmuştur?" sorusuna verilen cevapların yüzde-frekans türünden dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	2	6,7
Büyük Ölçüde	15	50
Tamamen	13	43,3

Tablo 4.22 incelendiğinde "Kendi kendine anlamsız konuşma davranışının olumlu yönde gelişmesinde ne derece faydalı olmuştur?" sorusuna çalışmaya dâhil edilen katılımcıların; %6,7'sinin kısmen, %50'sinin büyük ölçüde, %43,3'ünün tamamen, cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; katılımcıların kendi kendine anlamsız konuşma davranışlarında azalma olduğu söylenebilir.

Tablo 4.23. Uygulama Örneklemin "Parmak Emme Davranışının Olumlu Yönde Gelişmesinde Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	1	3,3
Büyük Ölçüde	11	36,7
Tamamen	18	60

Tablo 4.23 incelendiğinde "Parmak emme davranışının olumlu yönde gelişmesinde ne derece faydalı olmuştur?" sorusuna çalışmaya dâhil edilen katılımcıların; %3,3'ünün kısmen, %36,7'sinin büyük ölçüde, %60'ının tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; katılımcıların parmak emme davranışlarında azalma olduğu söylenebilir.

Tablo 4.24. Uygulama Örneklemin "Tırnak Yeme Davranışının Olumlu Yönde Gelişmesinde Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	7	23,3
Büyük Ölçüde	11	36,7
Tamamen	18	60

Tablo 4.24 incelendiğinde "Tırnak yeme davranışının olumlu yönde gelişmesinde ne derece faydalı olmuştur?" sorusuna çalışmaya dâhil edilen katılımcıların; % 23,3'ünün kısmen, %36,7'sinin büyük ölçüde, %60'nin tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; katılımcıların tırnak yeme davranışlarında azalma olduğu söylenebilir.

Tablo 4.25. Uygulama Örneklemin "Yeme Bozukluklarının Olumlu Yönde Gelişmesinde Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	-	-
Büyük Ölçüde	10	33,3
Tamamen	20	66,7

Tablo 4.25 incelendiğinde "Yemek yeme bozukluğu ne düzeydedir?" sorusuna çalışmaya dâhil edilen katılımcıların; %66,7'sinin tamamen, % 33,3'ünün büyük ölçüde cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; yemek yeme bozukluğu gösteren katılımcıların davranış bozukluğunda azalma olduğu düzenli yemek yeme alışkanlığı edindikleri söylenebilir.

Tablo 4.26. Uygulama Örneklemin "Altını ıslatma Davranışının Olumlu Yönde Gelişmesinde Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	1	3,3
Kısmen	1	3,3
Büyük Ölçüde	21	70,0
Tamamen	7	23,3

Tablo 4.26 incelendiğinde "Altını ıslatma davranışının olumlu yönde gelişmesinde ne derece faydalı olmuştur?" sorusuna çalışmaya dâhil edilen katılımcıların; %3,3'ünün çok az, %3,3'ünün kısmen, %70'inin büyük ölçüde, % 23,3'ünün tamamen, cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; altını ıslatma davranışı gösteren katılımcıların davranışlarında azalma olduğu söylenebilir.

Tablo 4.27. Uygulama Örneklemin "İnatçılık Davranışının Olumlu Yönde Gelişmesinde Ne Derece Fayda Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	4	13,3
Büyük Ölçüde	4	13,3
Tamamen	22	73,3

Tablo 4.27 incelendiğinde "İnatçılık davranışının olumlu yönde gelişmesinde ne derece fayda sağlamıştır?" sorusuna çalışmaya dâhil edilen katılımcıların; %13,3'ünün kısmen, %13,3'ünün büyük ölçüde, %73,3'ünün tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; katılımcıların inatçılık davranış bozukluğunda azalma olduğu söylenebilir.

Tablo 4.28. Uygulama Örneklemin "Yoğun Korku Davranışının Olumlu Yönde Gelişmesinde Ne Derece Fayda Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	3	10
Büyük Ölçüde	6	20
Tamamen	21	70

Tablo 4.28 incelendiğinde "Yoğun korku davranışının olumlu yönde gelişmesinde ne derece fayda sağlamıştır?" sorusuna çalışmaya dahil edilen katılımcıların; %10'unun kısmen, %20'sinin büyük ölçüde, %70'inin tamamen, cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; yoğun korku yaşayan katılımcıların yoğun korku duygularında azalma olduğu söylenebilir.

Tablo 4.29. Uygulama Örneklemin "Yoğun Kaygı Davranışının Olumlu Yönde Gelişmesinde Ne Derece Fayda Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	5	16,7
Büyük Ölçüde	18	60
Tamamen	7	23,3

Tablo 4.29 incelendiğinde "Yoğun kaygı duygusu ne düzeydedir?" sorusuna çalışmaya dâhil edilen katılımcıların; %16,7'sinin kısmen, %60'ının büyük ölçüde, %23,3'ünün Tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; yoğun kaygı duygusu yaşayan katılımcıların yoğun kaygı duygusunda azalma olduğu söylenebilir.

Tablo 4.30. Uygulama Örneklemin "Öfke Nöbetleri Davranışının Olumlu Yönde Gelişmesine Ne Derece Fayda Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	-	-
Büyük Ölçüde	14	46,7
Tamamen	16	53,3

Tablo 4.30 incelendiğinde " Öfke nöbetleri ne düzeydedir?" sorusuna çalışmaya dâhil edilen katılımcıların; %46.7'sinin büyük ölçüde, %53,3'ünün tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; öfke nöbetleri geçiren katılımcıların öfke nöbetlerinde azalma olduğu söylenebilir.

Tablo 4.31. Uygulama Örneklemin "Bağırma Çılgılık Atma Davranışının Olumlu Yönde Gelişmesinde Ne Derece Fayda Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	1	3,3
Büyük Ölçüde	12	40
Tamamen	17	56,7

Tablo 4.31 incelendiğinde "Bağırma, çığlık atma davranışının olumlu yönde gelişmesinde ne derece fayda sağlamıştır?" sorusuna çalışmaya dâhil edilen katılımcıların; %3,3'ünün kısmen, %40'ının büyük ölçüde, %56,7'sinin tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; bağırma, çığlık atma davranışı gösteren katılımcıların bağırma, çığlık atma davranışında azalma olduğu söylenebilir.

Tablo 4.32. Uygulama Örneklemin "Kendine Zarar Verme Davranışında Ne Derece Azalma Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	-	-
Büyük Ölçüde	9	30
Tamamen	21	70

Tablo 4.32 incelendiğinde "Kendine zarar verme davranışında ne derece azalma sağlamıştır?" sorusuna çalışmaya dâhil edilen katılımcıların; %30'unun büyük ölçüde, %70'inin tamamen, cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; kendine zarar veren katılımcıların kendilerine zarar verme davranışında azalma olduğu söylenebilir.

Tablo 4.33. Uygulama Örneklemin "Hırçınlık Yapma Alışkanlığında Ne Derece Fayda Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	2	6,7
Büyük Ölçüde	21	70
Tamamen	7	23,3

Tablo 4.33 incelendiğinde "Hırçınlık yapma davranışı ne düzeydedir ?" sorusuna çalışmaya dâhil edilen katılımcıların; %6,7'sinin kısmen, %70'sinin büyük ölçüde, %23,3'ünün tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; katılımcıların hırçınlık yapma davranışında azalma olduğu söylenebilir.

Tablo 4.34. Uygulama Örneklemin "Küsme Alışkanlığında Ne Derece Fayda Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	1	3,3
Kısmen	2	6,7
Büyük Ölçüde	4	13,3
Tamamen	23	76,7

Tablo 4.34 incelendiğinde "Küsme alışkanlığında ne derece fayda sağlamıştır?" sorusuna çalışmaya dâhil edilen katılımcıların; %3,3'ünün çok az, %6,7'sinin kısmen, %13,3'ünün büyük ölçüde, %76,7'sinin tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; küsme alışkanlığı gösteren katılımcıların küsme alışkanlıklarında azalma olduğu söylenebilir.

Tablo 4.35. Uygulama Örneklemin "Şikâyet Etme Alışkanlığını Terk Etmesinde Ne Derece Fayda Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	1	3,3
Kısmen	2	6,7
Büyük Ölçüde	4	13,3
Tamamen	23	76,7

Tablo 4.35. incelendiğinde "Şikâyet etme alışkanlığını terk etmesinde ne derece fayda sağlamıştır?" sorusuna çalışmaya dâhil edilen katılımcıların; %3,3'ünün çok az,

% 6,7'sinin kısmen, %13,3'ünün büyük ölçüde, % 76,7'sinin tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; şikâyet etme alışkanlığı olan katılımcıların şikayet etme davranışında azalma olduğu söylenebilir.

Tablo 4.36 Uygulama Örneklemin "Kötü Söz Söyleme Alışkanlığını Terk Etmesinde Ne Derece Fayda Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	2	6,7
Büyük Ölçüde	4	13,3
Tamamen	24	80

Tablo 4.36 incelendiğinde "Kötü söz söyleme alışkanlığını terk etmesinde ne derece fayda sağlamıştır?" sorusuna çalışmaya dâhil edilen katılımcıların; %6,7'sinin kısmen, %13,3'ünün büyük ölçüde, %80'inin tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; kötü söz söyleme alışkanlığı olan katılımcıların kötü söz söyleme davranışında azalma olduğu söylenebilir.

Tablo 4.37. Uygulama Örneklemin "Tükürme Alışkanlığını Terk Etmesinde Ne Derece Fayda Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	-	-
Büyük Ölçüde	17	56,7
Tamamen	13	43,3

Tablo 4.37 incelendiğinde "Tükürme alışkanlığını terk etmesinde ne derece fayda sağlamıştır?" sorusuna çalışmaya dâhil edilen katılımcıların; %56,7'sinin büyük ölçüde, %43,3'ünün tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan

sonuçlara göre; tükürme alışkanlığı olan katılımcıların tükürme davranışında azalma olduğu söylenebilir.

Tablo 4.38. Uygulama Örneklemin "Yerinde Sallanma Alışkanlığını Terk Etmesinde Ne Derece Fayda Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	-	-
Büyük Ölçüde	15	50,0
Tamamen	15	50,0

Tablo 4.38 incelendiğinde "Yerinde sallanma alışkanlığını terk etmesinde ne derece fayda sağlamıştır?" sorusuna çalışmaya dâhil edilen katılımcıların; %50'sinin büyük ölçüde, %50'sinin tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; yerinde sallanma alışkanlığı olan katılımcıların yerinde sallanma davranışında azalma olduğu söylenebilir.

Tablo 4.39. Uygulama Örneklemin "Arkadaşlarına Vurma Alışkanlığını Terk Etmesinde Ne Derece Fayda Sağlamıştır?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç		
Çok Az		
Kısmen	2	6,7
Büyük Ölçüde	20	66,7
Tamamen	8	26,7

Tablo 4.39 incelendiğinde "Arkadaşlarına Vurma alışkanlığını terk etmesinde ne derece fayda sağlamıştır?" sorusuna çalışmaya dâhil edilen katılımcıların; %6,7'sinin kısmen, %26,7'sinin tamamen, %66,7'sinin büyük ölçüde cevabını verdikleri

görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; vurma alışkanlığı olan katılımcıların vurma alışkanlıklarında azalma olduğu söylenebilir.

4.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine Yönelik Bulgular ve Yorum

Araştırmanın dördüncü alt problemi “**Ritim içerikli müzik uygulamalarının orta ve ağır düzey engelli bireylerin müziksel istek ve beceri düzeyleri üzerindeki etkileri nelerdir?**” şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt problemin cevabı için yapılan uygulama sırasında öğrencinin gözlenen davranışları ile ilgili, “Müzik dinlemekten ne derece hoşlanıyordu?, Müzik aleti çalmaktan ne derece hoşlanıyordu?, Şarkı söylemekten ne derece hoşlanıyordu?, Müziksel aktivitelere hangi sıklıkta katılmak isterdi, Ev ortamında müzik yapma isteği hangi düzeydeydi?” Sorularına yanıt aranmıştır. Bu sorulara verilen cevaplar aşağıda yüzde-frekans türünden tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 4.40. Uygulama Örneklemin "Müzik Dinlemekten Zevk Alma Hissi Kazanmasında Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	1	3,3
Büyük Ölçüde	21	70
Tamamen	8	26,7

Tablo 4.40 incelendiğinde "Müzik dinlemekten zevk alma hissi kazanmasında ne derece faydalı olmuştur?" sorusuna çalışmaya dâhil edilen katılımcıların; % 3,3'ünün kısmen,%70'nin büyük ölçüde,%26,7'sinin tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; katılımcıların müzik dinleme alışkanlığında artış olduğu söylenebilir.

Tablo 4.41. Uygulama Örneklemin "Müzik Aleti Çalma İsteği Kazanmasında Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	1	3,3
Büyük Ölçüde	17	56,7
Tamamen	12	40

Tablo 4.41 incelendiğinde "Müzik aleti çalma isteği kazanmasında ne derece faydalı olmuştur?" sorusuna çalışmaya dâhil edilen katılımcıların; %3,3'ünün kısmen, %56,7' sinin büyük ölçüde , % 40'ının tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; katılımcıların müzik aleti çalma isteğinde artış olduğu söylenebilir.

Tablo 4.42. Uygulama Örneklemin "Şarkı Söyleme İsteğinin Artmasında Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	2	6,7
Çok Az	-	-
Kısmen	-	-
Büyük Ölçüde	13	43,3
Tamamen	15	50

Tablo 4.42 incelendiğinde "Şarkı söyleme isteğinin artmasında ne derece faydalı olmuştur?" sorusuna çalışmaya dâhil edilen katılımcıların; % 6,7'sinin hiç, % 43,3' ünün büyük ölçüde, % 50'sinin tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; şarkı söyleme alışkanlığında artış olduğu söylenebilir.

Tablo 4.43. Uygulama Örneklemin "Müziksel Aktivitelere Katılma İsteğinin Artmasında Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	-	-
Kısmen	1	3,3
Büyük Ölçüde	11	36,7
Tamamen	18	60

Tablo 4.43. incelendiğinde "Müziksel aktivitelere katılma isteğinin artmasında ne derece faydalı olmuştur?" sorusuna çalışmaya dâhil edilen katılımcıların; %3,3'ünün kısmen, %36,7'sinin büyük ölçüde, %60'ının tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; katılımcıların müziksel aktivitelere katılma isteğinde artış olduğu söylenebilir.

Tablo 4.44. Uygulama Örneklemin "Ev Ortamında Müzik Yapma İsteğinin Artmasında Ne Derece Faydalı Olmuştur?" Sorusuna Verilen Cevapların Yüzde-Frekans Türünden Dağılımı

	f	%
Hiç	-	-
Çok Az	1	3,3
Kısmen	1	3,3
Büyük Ölçüde	17	56,7
Tamamen	11	36,7

Tablo 4.44 incelendiğinde Uygulama örneklemin "Ev ortamında müzik yapma isteğinin artmasında ne derece faydalı olmuştur?" sorusuna çalışmaya dâhil edilen katılımcıların; %3,3'ünün çok az, %3,3'ünün kısmen, %56,7'sinin büyük ölçüde, %36,7'sinin tamamen cevabını verdikleri görülmektedir. Uygulama sonrası alınan sonuçlara göre; katılımcıların ev ortamında müzik yapma isteğinde artış olduğu söylenebilir.

4.5. Araştırmanın Beşinci Alt Problemine Yönelik Bulgular ve Yorum

Araştırmanın beşinci alt problemi “Yapılan etkinlik sonrasında aşağıda belirtilen maddeler kapsamında öğretmenlerin öğrencilerin sınıf içindeki durumlarına yönelik görüşleri nelerdir?

- a. Sizce yapılan müzik etkinlikleri çocuğun sınıf içerisindeki davranışlarında ne ölçüde etkili olmuştur?
- b. Sizce yapılan etkinlikler çocuğun sosyal gelişimini nasıl etkilemiştir?
- c. Sizce yapılan etkinlikler çocuğun dil gelişimini nasıl etkilemiştir?
- d. Sizce özel eğitimde müzik etkinliklerine ne ölçüde yer verilmelidir?” şeklinde ifade edilmiştir.
- a. “Sizce yapılan müzik etkinlikleri çocuğun sınıf içerisindeki davranışlarında ne ölçüde etkili olmuştur?” sorusuna araştırmaya katılan öğretmenlerin cevabı aşağıda araştırmacı tarafından derlenerek ve yorumlanarak ifade edilmiştir.

Öğrencilerin problem davranışlarının nedenlerine bakıldığı zaman, davranışı çözümlmek ya da sağaltımını sağlayabilmek için davranışın öncesi, davranış sırası ve davranış sonrası, öğelerin iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Kişisel gözlemlere dayanarak edindiğimiz bilgi şudur: Problem davranışların çoğunun altında yatan temel neden, dikkat çekme isteği, bir diğer neden ise, ders amaçlarının öğrencinin düzeyinin çok altında ya da çok üzerinde olmasından dolayı dikkatini çekmemesi; bunun neticesinde yaşadığı motivasyon ve başarı eksikliğidir. Müzik etkinlikleri, öğrencinin dikkatini çeken, hoşla giden ve her düzeyde öğrencinin etkinliklere dâhil olabileceği etkinliklerdir. Tüm bu öğeler göz önünde bulundurularak giderilirse, öğrencinin problem davranışı oluşmadan engellenmiş olacaktır. Kendini ifade edemeyen öğrenci, müzik etkinlikleri ile kendini ifade etme fırsatı bulduğu için, hırçınlaşmamakta ve rahat bir tavır içerisinde girmektedir. Bir diğer nokta ise, öğrenci eğlenerek etkinliklere katıldığı için, sürekli aktif konumda olmaktadır. Ayrıca müzik etkinliklerine dans, drama vb. etkinlikler eşlik ettiği için, mevcut enerjisini daha olumlu noktalara kanalize etmekte enerjisini tüketmektedir. Tüm bu öğeler göz önünde bulundurulursa öğrenci, müzik etkinlikleri ile problem davranış oluşturmaya fırsat bulamamakta, davranış oluşmadan engellenmektedir. Mevcut davranışlarını da ortaya çıkarmamakta, dolayısıyla davranış azalma göstermektedir. Azalan davranışlar bir süre sonra sönme ile kaybolmaktadır.

b. “Sizce yapılan etkinlikler çocuğun sosyal gelişimini nasıl etkilemiştir?”

sorusuna araştırmaya katılan öğretmenlerin cevabı aşağıda araştırmacı tarafından derlenerek ve yorumlanarak ifade edilmiştir.

Müzik etkinlikleri ile pek çok sosyal beceri çocuğa öğretilir. Özer dinleme, teşekkür etme, rica etme, sıraya girme vb. pek çok beceri şarkılar aracılığı ile eğlenilerek kolaylıkla öğrenciye öğretilir. Zihinsel engelli bireylerin bilginin kalıcılığını sağlama transfer ve genellemede zorlandıkları göz önünde bulundurulursa, müzik etkinlikleri ile bu becerilerin zihinde daha kalıcı olduğunu ve transferinin daha kolay olduğunu söyleyebiliriz. Bunun yanı sıra akranları ile oynayacakları müzikli oyunlar, arkadaşları ile sağlıklı iletişim kurmalarını kolaylaştıracak ve sosyal ilişkiler geliştirmesini sağlayacaktır. Grupla birlikte şarkı söylemek sosyalleşmeyi sağladığı gibi adaptasyon. Rahatlama, özgüven, sorumluluk, kişisel düşünce gibi özelliklerin gelişimde de oldukça etkilidir.

c. “Sizce yapılan etkinlikler çocuğun dil gelişimini nasıl etkilemiştir?”

sorusuna araştırmaya katılan öğretmenlerin cevabı aşağıda araştırmacı tarafından derlenerek ve yorumlanarak ifade edilmiştir.

Müzik etkinliklerinin dil gelişimi üzerinde oldukça etkisi vardır. Zihinsel engelli çocukların alıcı dili ve ifade edici dili normal gelişim gösteren akranlarına göre gerilik göstermektedir. Şarkılar öğretilirken tekrarlara başvurulduğu için bu şarkıların söylenmesi konuşma becerisini geliştirmektedir. Sık tekrarlarla da kelime dağarcıklarına yeni kelimeler eklenmektedir. Hiç konuşamayan çocukların dahi şarkılara mırıldanarak eşlik ettiği gözlenmiştir. Buradan hareketle bu çocuklar, konuşmanın ilk basamağı olan ses çıkarma eylemini gerçekleştirdikleri için bu seslerin zamanla hece ve kelimeye dönüştüğü görülmüştür. Bunun yanı sıra dinleme becerileri geliştiği için konuşma becerileri de gelişmektedir. Ayrıca öğrenci, müzik etkinlikleri ile sesini kontrol etmeyi öğrenmekte, birlikte şarkı söylendiği zaman da arkadaşlarına uyum sağlamak için sesinin kontrolünü yapmak zorunda kalmaktadır. Derslerde kullanılan tekerlemeler ve parmak oyunları sık sık tekrar edildiği için dil gelişimde çok etkili olmaktadır. Öğrenci hem kelimenin anlamını hem de kelimenin kendisini öğrenmektedir.

d. “Sizce özel eğitimde müzik etkinliklerine ne ölçüde yer verilmelidir?”

sorusuna araştırmaya katılan öğretmenlerin cevabı aşağıda araştırmacı tarafından derlenerek ve yorumlanarak ifade edilmiştir.

Müzik etkinlikleri, özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim programlarında, olmazsa olmaz denilebilecek nitelikte etkinliklerdir. Müzik etkinliklerinin özel eğitim gerektiren bireyler üzerindeki olumlu etkisi düşünülecek olursa, öğrencilerin motivasyonunu artırdığı, kendilerini ifade ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirdiği, streslerini, öfkelerini azalttığı görülmektedir. Bunun yanında özsaygı ve benlik değerlerinin artmasını işitsel algılarının gelişmesini ve dikkat sürelerinin artmasını sağlamaktadır. Müzik çocukların dil, motor, bilişsel, özbakım ve sosyal gelişim alanlarını desteklemektedir. Müzik, etkili ve kalıcı öğrenme sağlamaktadır. Tüm bu öğeler göz önünde bulundurulursa müzik etkinlikleri özel eğitimin ayrılmaz bir parçası olduğu görülmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

- Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin sonuçlara bakıldığında; ritim içerikli müzik uygulamalarının orta ve ağır düzey engelli bireylerin fiziksel, psikomotor, sosyal ve bilişsel davranış alanları üzerinde olumlu etkileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin sonuçlara bakıldığında; ritim içerikli müzik uygulamalarının orta ve ağır düzey engelli bireylerin uyumsal ve iletişimsel beceri alanları üzerinde olumlu etkileri olduğu söylenebilir.
- Araştırmanın üçüncü alt problemine ilişkin sonuçlara bakıldığında; ritim içerikli müzik uygulamalarının orta ve ağır düzey engelli bireylerin problem davranış alanları üzerinde olumlu etkileri olduğu söylenebilir.
- Araştırmanın dördüncü alt problemine ilişkin sonuçlara bakıldığında; ritim içerikli müzik uygulamalarının orta ve ağır düzey engelli bireylerin müziksel istek ve beceri düzeyleri üzerinde olumlu etkileri olduğu söylenebilir.
- Araştırmanın beşinci alt problemine ilişkin sonuçlara bakıldığında; “Öğrencilerin müzik etkinlikleri ile problem davranış oluşturmaya fırsat bulamadıkları yani bu tür olumsuz davranışlarında azalma olduğu gözlemlenmiştir. Müziğin, engelli bireylerin sosyal gelişiminde, dil gelişiminde etkili olduğu ve bu eğitim için çok önemli bir araç olduğu görüşlerine ulaşılmıştır.”

Araştırmanın genel sonucunda;

- Engelli bireylerde müzik uygulamalarının etkisini tespit etmek amacıyla yapılan bu çalışmada, orta ve ağır düzey engelli bireylerde ritim içerikli müzik uygulamalarının etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Ülkemizde yapılmış çalışmalarda engellileri konu alan çalışmalara mutlaka ağırlık verilmesi gerektiği, bu çalışmaların toplumsal gelişimde önemli bir etken olduğu belirtilmiştir. İncelenen yerli ve yabancı literatürde bu çalışmaya benzer bir çalışma olmadığı görülmüştür. Bu anlamda yapılan bu

araştırma, müzik eēitimi alanında yapılmış zgn bir çalışma olarak nitelendirilebilir.

5.2. neriler

- Engelli bireylerin gelişiminde alternatif bir araç olarak sanatsal etkinlikler kullanılabilir.
- Uygulama merkezleri ve okullarda müzik etkinliklerini geliştirebilmek için farklı etkinliklerden yararlanılabilir.
- Engelli bireylere ders vermek amacıyla müzik ēretmeni yetiştirmek üzere Engellilerde Müzik Eēitimi bölümleri açılmalıdır.
- Bu alışma orta ve aēır düzey zihinsel engelli bireylerle ve ritim içerikli müzik etkinlikleri ile sınırlandırılmıştır. Diēer engel türlerinde uygulanarak, bireylerin gelişimine müziksel etkinlikler aracılıēıyla katkı saēlanabilir.

KAYNAKLAR

- AAIDD. (2010). FAQ on the AAIDD definition on intellectual disability. Erişim: 12.10.2012.
“http://www.aaidd.org/intellectualdisabilitybook/content_7473cfm?navID=366”
- Aile Eğitim Rehberi. 2014. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel M¼d¼rl¼đ¼ "aile eğitim rehberi zihinsel engelli çocuklar" 2014 s.30-31)
- Alvin, J. (1998). Music for the Handicapped Child (Second Edication), London: Oxford University Pres.
- Akkuş Ü. (2007). Müziğin İnsan Sağlığı Üzerindeki Yeri ve Önemi. Sosyal Bilgiler Araştırmaları Dergisi, 1: 98-103.
- Aral, N., Gürsoy, F. (2007). Özel Eğitim Gerektiren Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş. İstanbul: Morpa Yayıncılık.
- Ataman. (Ed.) (2009). Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Artan, İ. (2015). Özel eğitim gerektiren çocuklar için müzik ve dans eğitimi. Baykoç Dönmez, N. (Ed.), Özel eğitim (3. Baskı). Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Bal, S.; Artan, İ. Seslerle Tanışalım, İstanbul,1995, YA-PA Yayınları
- Başar, ř. (2016). 6-12 yaş orta-ağır zihinsel geriliği olan çocuklarda ses, ritim ve hareket uygulamaları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İTÜ Sosyal Bilimler Enstit¼s¼, İstanbul.
- Beirne Smith, M., Ittenbach, R. F., & Patton, J. R. (1998). Mental Retardation (5. Baskı b.). Prentice Hall.
- Beirne Smith, M., Patton, J. R., & Kim, S. H. (2006). Mental Retardation: An introduction to intellectual disabilities (7. Baskı b.). New Jersey, NJ: Prentice Hall.
- Bilir, G. (1986). Zeka Gerilikleri ve Nedenleri. Özürl¼ Çocuklar ve Eğitimleri. Ankara: Ayyıldız Matbaası. 6-15
- Binnet, A., & Simon, T. (1907). Anormal Çocuklar. (S. E. Siyavuşgil, Çev.) İstanbul Devlet Basım Evi.
- Cavkaytar, A. ve Diken, Ğ. H. (2006). Özel eğitime giriş (2.baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.

- Çadır, D. (2008). Zihinsel Engelli Öğrenciler İçin Müzik Terapi Yöntemine Göre Hazırlanan Sosyal Beceri Öğretim Programının Etkililiğinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çağlar, D. (1985). Özel Eğitimde Eğitilebilir Geri Zekalı Çocukların Teşhis Sorunları: Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Donaldson, M. Down's Syndrome. Music Teacher, Vol:77, No:9, 19-21, 1998.
- Eddy J. (1989) The Music Came From Deep Inside Brookline Books .
- Enç, M., Özsoy, Y., & Çağlar, D. (1975). Özel eğitime giriş. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No:49.
- Eripek, S. (1984). Engelli (ayrıcalı) çocukların eğitimi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(1), 59-82.
- Eripek S. (1998) Özel Eğitim Anadolu Üniversitesi Açıköğretim fak.yayınları s.39-48.
- Eripek, S. (2001). Geri Zekalı Çocuklar. Y. Özsoy, M. Özyürek ve S. Eripek (Der.). Özel eğitime muhtaç çocuklar. Özel eğitime giriş (11. baskı) (151-180). Ankara: Karatepe Yayınları.
- Eripek, S. (2005). Zeka geriliği. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Garguilo. (2003). Special Education İn Contemporary Society An Introduction To Exceptionality. (7 Th. Ed). Wardsworth, Australia, Canada, Mexico, Singapore, Spain, United Kingtom & United States: Thomson Learning.
- Gençel Ö. (2006). Müzikle Tedavi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 2(14): 697-706.
- Günay, E., & Özdemir, M A. (2003). Müzik öğretimi teknolojisi ve materyal geliştirme. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Howery, B.I. (1968). Music Therapy For Mentally Retarded Children And Adults. T. Gaston (Ed.). Music In Therapy Sempozyum bildiriler kitabının içinde. (s. 47-55). New York. Macmillan Company.
- İmik, Ü., (2014). Çizgi Film ve Müzik. Gece Kitaplığı Yayınları. İstanbul.
- Karagöz, B. (2013). İlköğretim Öğrencilerine Değerlerin Okul Şarkıları Yoluyla Kazandırılması. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İnönü Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kınalı, G. (2003). Zihin Engellilerde Beden Resim Müzik Eğitimi, Farklı Gelişen Çocuklar (ed. A. Kulaksızoğlu). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- MEGEP. (2007). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). Çocuk Gelişimi Zihinsel Engelliler Ankara, 2015 Bireysel Öğrenme Materyali.

- Munch, Charles (1990), " Ben Bir Orkestra Şefiyim", İstanbul : Alfa Yayınları
- ÖEH. (2012). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. Erişim Tarihi: 21.05.2014 T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü: http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_10/10111226_ozel_egitim_hizmetleri_yonetmeli_son.pdf
- ÖEH. (2009). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü: <http://orgm.meb.gov.tr>
- Özkan, N. (2006). Ritim Eğitimi ve Modern Dans. (2. basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özsoy, Y. Özyürek, M., Eripek, S. (1998) Özel Eğitime Giriş. Ankara: Karatepe Yayınları.
- Özyürek, M. (2000). Bireysel Farklılığa Psikoloji Yaklaşımlarıyla Bakış. Karatepe Yayınları. Eripek, S. (1996). Zihin Engelli Çocukların Tanımı. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6(2), 81-87.
- Sarı, H. (2003). Özel Eğitime Muhtaç Öğrencilerin Eğitimleriyle İlgili Çağdaş Öneriler, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Somakçı P. (2003). Türklerde Müzikle Tedavi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15: 131-140.
- Sözen, Mustafa(2003), "Sinemada Ses kullanımı" DETAY Yayıncılık, Ankara
- Uçan, Ali (1994), "İnsan ve Müzik - İnsan ve Sanat Eğitimi", Müzik Ansiklopedisi Yayınları ,
- Uçan, A. (1997) Müzik Eğitimi Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Wood, M. Music for Mentally Handicapped People. London, 1983, Souvenir Press.
- Yener, Faruk(1996), " Müzik", Ankara: Apa Ofset

EKLER

EK 1. Kişisel Bilgi Toplama Formu

Yaşı:

Doğum Yeri:

Cinsiyeti:

☐ Kız ☐ Erkek

Kardeş Sayısı:

☐ Yok ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ve üzeri

Anne Eğitim Durumu:

☐ Mezun değil ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite

Baba Eğitim Durumu:

☐ Mezun değil ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite

Annenizin mesleği:

☐ Ev hanımı ☐ Memur ☐ İşçi ☐ Serbest meslek ☐ Diğer

Babanızın mesleği:

☐ İşsiz ☐ Memur ☐ İşçi ☐ Serbest meslek ☐ Diğer.....

Ailenizin aylık geliri:

☐ 500 TL ve daha az

☐ 501-1500 TL

☐ 1501-3000 TL

☐ 3001-5000 TL

☐ 5001 TL ve üzeri

EK 2. Anket

Merhaba,

Bu çalışma “**Ritim İçerikli Müziksel Uygulamaların Orta ve Ağır Düzey Zihinsel Engelli Bireylerin Davranışları Üzerindeki Etkilerini**” tespit etmek amacıyla yürütülen yüksek lisans tezine veri toplamak amacıyla yapılmaktadır. Bu amaçla sizlere olumlu ve olumsuz ifadeler yöneltilmiştir. Araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği sizin belirteceğiniz görüşlere bağlıdır. Bu nedenle ifadeleri dikkatli bir şekilde okuyarak samimi cevaplar vermeniz beklenmektedir. Size uygun olan seçeneği işaretleyiniz ve boş bırakmayınız. Birden fazla seçenek işaretlemeyiniz. İlginiz ve katkınız için teşekkür ederim.

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Müziği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi
Muhammed KARAGÖZ

	İFADELER SİZCE ÖĞRENCİNİZ.....	Hiç	Az	Orta	Çok	Pek çok
	Öğrencinin Fiziksel,Psikomotor,Sosyal,Bilişsel,Özellikleri Yapılan etkinlikler bireyin;					
1	Uygulama, örneklemin kendine güvenini ne ölçüde geliştirmiştir?					
2	Uygulama örneklemin kaşarma hevesini ne ölçüde desteklemiştir?					
3	Uygulama örneklemin müzik etkinliklerine katılımı ne ölçüde etkili olmuştur?					
4	Uygulama örneklemin sosyal gelişim uygulamalarına katılımına ne derece katkı sağlamıştır?					
5	Uygulama örneklemin fiziksel gelişim (sportif etkinlik) uygulamalarına katılımında ne derece katkı sağlamıştır?					
6	Uygulama örneklemin zihinsel gelişim uygulamalarına katılımında ne derece etkili olmuştur?					
7	Uygulama örneklemin kişisel öz bakımını yapma isteğine ne derece katkı sağlamıştır?					
	Uyumsal Ve İletişimsel Beceri Alanları					
1	Uygulama örneklemin grup içerisindeki olumlu davranışlarına ne derece katkı sağlamıştır?					
2	Uygulama örneklemin grup kurallarına uymasına ne derece katkı sağlamıştır?					
3	Uygulama örneklemin aile bireyleri ile iletişim kurma isteğinde ne derece etkili olmuştur?					
4	Uygulama örneklemin okula gitme isteğine hangi düzeyde katkı sağlamıştır?					
5	Uygulama örneklemin sanatsal etkinliklerde (bireysel yada arkadaşları ile birlikte) yer alma isteğinde ne derece etkili olmuştur?					
6	Uygulama örneklemin iletişim becerisi ve isteği kazanmasında ne derece faydalı olmuştur?					
7	Uygulama örneklemin söz dinleme alışkanlığında ne derece fayda sağlamıştır?					
8	Uygulama örneklemin sınıf ve okul kurallarına uymama davranışında ne derece faydalı olmuştur?					
9	Uygulama örneklemin başkalarının eşyalarını izinsiz almama ve kullanmama alışkanlığı kazanmasında ne derece faydalı olmuştur?					
10	Uygulama örneklemin karşı cins ile arkadaşlık kurabilme durumunda ne derece faydalı olmuştur?					
11	Uygulama örneklemin arkadaşları ile iyi geçinme durumunda ne derece faydalı olmuştur?					

	Problem Davranış Alanları					
1	Uygulama örneklemin içe kapanıklık durumunun olumlu yönde gelişmesinde ne derece faydalı olmuştur?					
2	Uygulama örneklemin tepinerek isteme davranışının olumlu yönde gelişmesinde ne derece faydalı olmuştur?					
3	Uygulama örneklemin yersiz ağlama davranışının olumlu yönde gelişmesinde ne derece faydalı olmuştur?					
4	Uygulama örneklemin kendi kendine anlamsız konuşma davranışının olumlu yönde gelişmesinde ne derece faydalı olmuştur?					
5	Uygulama örneklemin parmak emme davranışının olumlu yönde gelişmesinde ne derece faydalı olmuştur?					
6	Uygulama örneklemin tırnak yeme davranışının olumlu yönde gelişmesinde ne derece faydalı olmuştur?					
7	Uygulama örneklemin yeme bozukluklarının olumlu yönde gelişmesinde ne derece faydalı olmuştur?					
8	Uygulama örneklemin altını ıslatma davranışının olumlu yönde gelişmesinde ne derece faydalı olmuştur.					
9	Uygulama örneklemin inatçılık davranışının olumlu yönde gelişmesinde ne derece fayda sağlamıştır?					
10	Uygulama örneklemin yoğun korku davranışının olumlu yönde gelişmesinde ne derece fayda sağlamıştır?					
11	Uygulama örneklemin yoğun kaygı davranışının olumlu yönde gelişmesinde ne derece fayda sağlamıştır?					
12	Uygulama örneklemin öfke nöbetleri davranışının olumlu yönde gelişmesine ne derece fayda sağlamıştır?					
13	Uygulama örneklemin bağırma çılgık atma davranışının olumlu yönde gelişmesinde ne derece fayda sağlamıştır?					
14	Uygulama örneklemin kendine zarar verme davranışında ne derece fayda sağlamıştır?					
15	Uygulama örneklemin hırçınlık yapma alışkanlığında ne derece fayda sağlamıştır?					
16	Uygulama örneklemin küsme alışkanlığında ne derece fayda sağlamıştır?					
17	Uygulama örneklemin şikayet etme alışkanlığını terk etmesinde ne derece fayda sağlamıştır?					
18	Uygulama örneklemin kötü söz söyleme alışkanlığını terketmesinde ne derece fayda sağlamıştır?					

19	Uygulama örneklemin tükürme alışkanlığını terketmesinde ne derece fayda sağlamıştır?					
20	Uygulama örneklemin yerinde sallanma alışkanlığını terketmesinde ne derece fayda sağlamıştır?					
21	Uygulama örneklemin vurma alışkanlığını terketmesinde ne derece fayda sağlamıştır?					
	Müziksel İstek Ve Beceri Düzeyleri					
1	Uygulama örneklemin müzik dinlemekten zevk alma hissi kazanmasında ne derece faydalı olmuştur?					
2	Uygulama örneklemin müzik aleti çalma isteği kazanmasında ne derece faydalı olmuştur?					
3	Uygulama örneklemin şarkı söyleme isteğinin artmasında ne derece faydalı olmuştur?					
4	Uygulama örneklemin müziksel aktivitelere katılma isteğinin artmasında ne derece faydalı olmuştur?					
5	Uygulama örneklemin ev ortamında müzik yapma isteğinin artmasında ne derece faydalı olmuştur?					

EK 3. Uygulamadan Görüntüler

